Date Printed: 04/21/2009

JTS Box Number:	IFES_65
Tab Number:	121
Document Title:	Electoral Board Procedure Manual
Document Date:	2003
Document Country:	Macedonia
Document Language:	English
IFES ID:	CE00959

003EBE4B-4F51-48F9-B4B6-60E016A1D386

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
ДРЖАВНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА

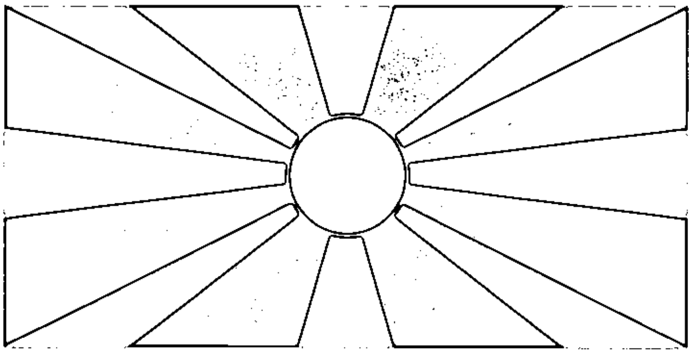

ПРИРАЧНИК ЗА ЧЛЕНОВИТЕ НА ИЗБИРАЧКИОТ ОДБОР

ПРЕДВРЕМЕНИ ИЗБОРИ ЗА ГРАДОНАЧАЛНИЦИ ВО КОЧАНИ, ДЕМИР ХИСАР, ШУТО ОРИЗАРИ, ОРИЗАРИ И ВАСИЛЕВО 2003

МАЈ 2003

СОДРЖИНА

ПОРАКА ОД ДРЖАВНАТА ИЗБОРНА КОМИСИЈА 1

РЕЧНИК НА ПОИМИ И ТЕРМИНИ 2

ИЗБИРАЧКИ ОДБОР 4
Задача на избирачкиот одбор 4
Состав на избирачкиот одбор (членови 10, 11) 4
Должности на избирачкиот одбор (член 10 ст. 5) 5
Одлучување на избирачкиот одбор 6
Неколку забелешки во врска со решавањето на несогласувањата 6

ЛИЦА КОИ МОЖЕ ДА ЈА НАБЉУДУВААТ РАБОТАТА НА ИЗБИРАЧКИОТ ОДБОР (ЧЛЕНОВИ 11 И 70) 7
ДЕН ПРЕД ИЗБОРИТЕ 9
Примање/обезбедување на изборните материјали (член 43 ст..1) 9
Доверливи материјали 9
Недоверливи материјали 10
Проверка на гласачките ливчиња (член 43 ст. 2) 10
Уредување на гласачкото место (член 46) 11
Последни подготовки 13
Избирачи кои не се во можност да гласаат во нивните гласачки места (членови 49 и 50) 14

ДЕН НА ИЗБОРИ 16
Пред отварањето на гласачкото место (член 46) 16
Отварање на гласачкото место (член 46) 17
Постапки за гласање (член 45) 17
Фаза 1 - Проверка дали избирачот претходно гласал и дали се наоѓа на соодветното гласачко место 17
Фаза 2 - Давање на гласачко ливче на избирачот и објаснување како да се заокружи ливчето за да биде важечко 19
Фаза 3 - Обележување на десниот палец на избирачот 20
Фаза 4 - Гласање зад гласачките паравани 20
Фаза 5 - Ставање на гласачкото ливче во гласачката кутија 21
Одржување на редот на гласачкото место (членови 46-а и 47) 21
Избирачи на кои им е потребна помош (член 49-а) 22
Фамилијарно и гласање во име на друг (чл. 2,4) 23
Затварање на гласачкото место (член 52) 24

ПРЕБРОЈУВАЊЕ НА ГЛАСОВИТЕ 25
Порамнување на гласачките ливчиња 25
Отварање на гласачката кутија 25
Броење на гласовите (член 58) 25
Утврдување на резултатите од гласањето (член 52) 27
Пакување на материјалите за доставување до ОИК 27
Доставување на изборниот материјал до ОИК 28

ПОВРЕДА НА ДОЛЖНОСТА ОД СТРАНА НА ЧЛЕНОВИТЕ НА ИЗБИРАЧКИ ОДБОР (КРИВИЧЕН ЗАКОНИК) 29

ЗАКЛУЧОК 31

ДОДАТОК А - Значајни закони за членовите на избирачкиот одбор. А-1

ДОДАТОК Б - Листа за проверка на пакетот со изборен материјал Б-1

ДОДАТОК В - (Обрасци од ДИК) В-1

ПОРАКА ОД ДРЖАВНАТА ИЗБОРНА КОМИСИЈА

Како член на избирачкиот одбор, вие имате важна улога во спроведувањето на слободни и фер избори во земјата. Државната изборна комисија (ДИК) на Република Македонија, убедена е дека сите избирачи со право на глас ќе се здобијат со позитивно искуство при гласањето. Сигурни сме дека влијаете изборите да поминат слободно и согласно со законот. Ви благодариме на вашата желба да ја преземете оваа задача. Со тоа ѝ помагате на земјата да воспостави вистинска демократија.

Овој прирачник е подготвен со цел да Ви послужи како практично помагало за спроведување на изборите согласно со Законот за локалните избори и Законот за изменување и дополнување на Законот за локалните избори. Важно е внимателно да го прочитате прирачникот и да ги следите постапките како што се дадени. Прирачникот е напишан на едноставен јазик, а во прилог се дадени законите кои се однесуваат на изборната постапка. Доколку сакате можете да го прочитате и самиот изборен закон. Бидејќи наша цел е да подготвиме корисни прирачници за изборните постапки, ДИК се надева дека своите мислења или сугестии за овој прирачник ќе ги доставите на членовите на Општинската изборна комисија и ДИК.

Како член на избирачкиот одбор, од Вас ќе се очекува тесна соработка со останатите членови на одборот и со Општинската изборна комисија, која е одговорна за подготвување и спроведување на изборите во вашата општина.

Уште еднаш Ви се заблагодаруваме за вашата определба за слободни и фер избори. Се надеваме дека овие избори ќе бидат најдобро спроведени избори за избор на градоначалник во Вашата општина.

Со среќа!

Мирјана Лазарова-Трајковска
Претседател на Државната изборна комисија

РЕЧНИК НА ПОИМИ И ТЕРМИНИ

Избирачко место - Населено место или дел од населено место, во кое граѓаните од тоа подрачје со право на глас го остваруваат своето избирачко право.

Гласачко место - Место каде избирачите гласаат на денот на изборите.

Гласачка кутија - Полупровидна пластична кутија во која избирачите ги ставаат гласачките ливчиња по гласањето.

Гласачки параван - Картон кој му овозможува тајност на гласачот при обележување на гласачкото ливче. Паравапот мора да биде поставен видно пред членовите на избирачкиот одбор за да се види во секој момент дека само еден избирач е зад паравапот.

Графитно перниче - Мало перниче за отпечатоци кое се користи за неписмени избирачи кои наместо да се потпишат оставаат отпечаток од показалецот до своето име на избирачкиот список.

Невидливо мастило (спреј) - Мастило во вид на спреј кое се нанесува и останува на палецот на десната рака на избирачот, најмалку до завршување на изборите.

Ултравиолетова ламба (УВ) - Ламба чија светлина го прави видливо невидливото мастило нанесено со спреј на палецот на избирачот.

Избирачки одбор - Орган за спроведување на изборите кој непосредно раководи со гласањето на секое гласачко место.

Општинска изборна комисија (ОИК) - Изборна комисија надлежна за законито спроведување на изборите во општината за која е формирана.

Државна изборна комисија (ДИК) - Државната изборна комисија е одговорна за спроведување на изборите во целата земја.

Коалиција - Две или повеќе политички партии кои поднеле заедничка листа на кандидат за градоначалник.

Подносител на листа на кандидат - Под овој поим се подразбира политичка партија, коалиција или група на избирачи кои поднесуваат свој кандидат за градоначалник.

Листа на кандидат за градоначалник- Листата на кандидат поднесена од политичка партија, коалиција или група на избирачи за избор на градоначалник.

Овластен претставник - Лице овластено од подносителот на листа на кандидат кое ќе ја следи работата на избирачкиот одбор.

Набљудувач - Лице од меѓународна или домашна набљудувачка организација овластено од ДИК да ги следи изборите.

Лична карта - Еден од двата документи кој може да се користи за потврдување на идентитетот на избирачот, пред да му се даде гласачко ливче.

Патна исправа - Еден од двата документи кој може да се користи за потврдување на идентитетот на избирачот, пред да му се даде гласачко ливче.

Непристрасност - Под овој поим се подразбира отсуство на било каква партиско-политичка активност од страна на членовите на избирачкиот одбор на денот на изборите или пак за време на исполнувањето на нивните должности поврзани со изборите.

Блок со гласачки ливчиња - Во еден блок се поврзани 100 или помалку гласачки ливчиња. Секој избирачки одбор ќе добие онолку гласачки ливчиња колку што има избирачи на изводот од Избирачкиот список за тој одбор.

Кочан - Мал дел од блокот со гласачки ливчиња кој останува откако ќе се откине гласачкото ливче. Секој кочан има единствен сериски број. Кочанот останува прикачен за блокот со гласачките ливчиња кои останале неупотребени.

Гласачко ливче - Лист хартија со имиња на различни подносители на листа на кандидат за градоначалник кое го користи избирачот за да ја изрази својата волја на овие избори. Гласачкото ливче има неколку видливи и невидливи заштитни карактеристики кои спречуваат фалсификување.

Важечко гласачко ливче - Гласачко ливче на кое избирачот го заокружил редниот број на кандидатот за градоначалник за кој одлучил да гласа. Постојат исклучоци кога гласачкото ливче е важечко во случај кога гласачот укажал на јасен и недвосмислен начин за кого гласал.

Записник - Документ на пропишан образец од ДИК за сите активности на избирачкиот одбор.

Дневник за евиденција на настани - Нотес во кој се води евиденција на работата на избирачкиот одбор. Евиденцијата од нотесот може да се користи при составување на записникот на избирачкиот одбор на образец пропишан од ДИК.

ЗЛИ - Кратенка за Закон за локалните избори.

ЗИДЗЛИ - Кратенка за Закон за изменување и дополнување на Законот за локалните избори.

ИЗБИРАЧКИ ОДБОР

Задача на избирачкиот одбор

Секој избирачки одбор е формиран за спроведување на изборите со цел тие да бидат слободни, фер и да се обезбеди тајност на гласањето за сите избирачи со право на глас во нивното избирачко место.

Состав на избирачкиот одбор (членови 10, 11)

Избирачкиот одбор е составен од претседател и двајца членови кои имаат заменици. Општинската изборна комисија го именува претседателот на избирачкиот одбор и неговиот заменик. Политичките партии на власт предлагаат еден член и негов заменик, а другиот член и неговиот заменик се предлагаат од политичките партии во опозиција.

Секој предлагач на листа на кандидат за градоначалник може да определи по еден претставник и негов заменик кои имаат право да присуствуваат во работата на Општинската изборна комисија и избирачкиот одбор и тоа од започнувањето на изборите сè до утврдувањето и објавувањето на резултатите од изборите.

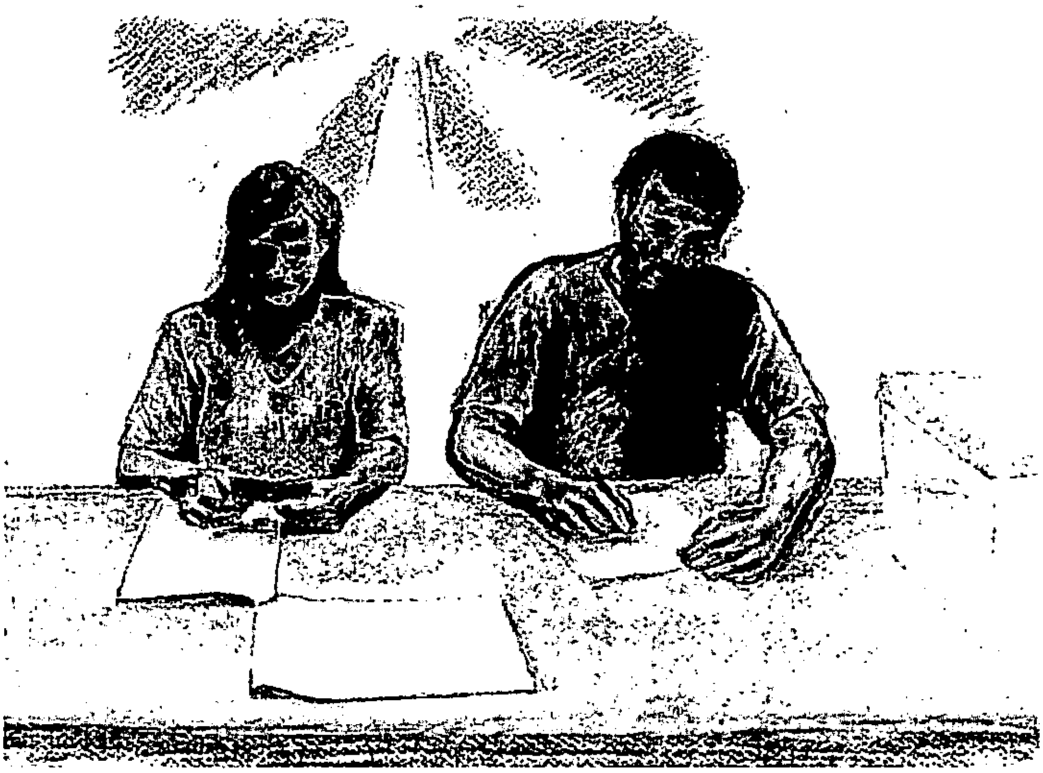

членови на избирачкиот одбор на работното место

Должности на избирачкиот одбор (член 10 ст. 5)

Членовите на избирачкиот одбор се должни да ги исполнуваат своите должности совесно, одговорно, законито и на начин кој влева доверба кај избирачите во изборниот процес. Важно е избирачите да знаат дека нивниот глас ќе биде даден на слободен и фер начин кој ја гарантира тајноста на гласањето и дека пребројувањето ќе ја одрази нивната волја.

За да се изгради доверба во изборниот систем, важно е членовите на избирачкиот одбор да:

- работат чесно и непристрасно по највисоки стандарди на интегритет и транспарентност и со почит кон тајноста на гласањето.
- бидат љубезни и од помош во текот на гласањето и да се однесуваат подеднакво кон сите избирачи, овластени претставници, набљудувачи и новинари

На денот на изборите, членовите на избирачките одбори не смеат да носат симболи или користат маици, капи, часовници, значки, моливи, пенкала или бои со кои се поддржува некоја политичка партија.

Главно, избирачките одбори се надлежни за:

1. Примањето на изборните материјали и поставување во гласачкото место еден ден пред започнување на изборите.
2. Непосредно раководат со гласањето на гласачкото место на денот на изборите од 07:00 до 19:00; на начин кој обезбедува законито, тајно и слободно гласање.
3. Пребројување и утврдување на резултатите од гласањето по затворање на гласачкото место.
4. Објавување на утврдените резултати во гласачкото место и доставување на резултатите и изборниот материјал до Општинската изборна комисија во рок од пет часа по завршување на гласањето.

Избирачкиот одбор исто така мора да води записник на образец пропишан од ДИК за својата работа и да го достави со останатиот изборен материјал до ОИК. Записникот е дел од официјалната документација на избирачкиот одбор. Избирачкиот одбор сите свои работи ги внесува во записник.

Исто така, избирачкиот одбор се грижи за редот на гласачкото место. Во случај на било какви нарушувања на редот на гласачкото место, одборот може да ја повика полицијата за да го воспостави редот.

Одлучување на избирачкиот одбор

Избирачкиот одбор одлучува со мнозинство од вкупниот број на членови. Изборниот процес и процедура, во текот на целиот изборен ден, се отворени за сите членови на избирачкиот одбор, сите овластени претставници и сите акредитирани домашни и меѓународни набљудувачи од ДИК. Секоја одлука треба да се забележи во записникот и да биде проследена со мислење од оние членови кои се во малцинство, ако тие така сакаат.

Неколку забелешки во врска со решавањето на несогласувањата

Несогласувањата на денот на изборите се веројатно неизбежни, но лутината, бесот, навредите и обвинувањата сигурно можат да се избегнат. Оправданите несогласувања можат да бидат продуктивни. Тие може да ги откријат вистинските проблеми кои потоа полесно ќе се решат. Од друга страна, тие може да претставуваат проблем кога ги намалуваат довербата, работниот елан, доведуваат до поголеми несогласувања и предизвикуваат непримерно однесување.

Но, ако се постапи ефикасно, несогласувањата може праведно да се решат во полза на сите учесници. Ефикасното решавање значи промовирање на компромисот преку усогласување (хармонизирање) на работата и пронаоѓање решенија.

Клучот за решавање на несогласувањето гласи:

> ***Немој да се расправаш - реши го проблемот.***
> ***Насочи се кон работата, а не кон бесот.***

Ако на денот на изборите има несогласување меѓу членовите на избирачкиот одбор, обидете се да ги примените следните правила:

1. Осврнете се на конкретното прашање.
2. Зборувајте конкретно. Избегнувајте општи и нејасни зборови.
3. Слушајте на ефикасен начин. Секој нека го слушне другиот без предрасуди или предубедувања.
4. „Нападнете" го проблемот, а не поединецот.
5. Треба да ви е јасно што гледате, како судите и како реагирате кон луѓето и ситуациите.
6. Гледајте пред себе (можност), а не зад себе (обвинување).
7. Пренасочете се од оправдување на вашиот став кон решавање на несогласувањето.
8. Анализирајте ја ситуацијата и обидете се да ја разгледате од различни страни. Почитувајте го туѓото мислење.
9. Одредете ги моментите каде што може да постигнете компромис, а не барање. Најдете, "зрно вистина" во ставот на соговорникот кое ќе послужи како основа.
10. Бидете отворен и дадете сé од себе да реагирате позитивно.

ЛИЦА КОИ МОЖЕ ДА ЈА НАБЉУДУВААТ РАБОТАТА НА ИЗБИРАЧКИОТ ОДБОР (ЧЛЕНОВИ 11 И 70)

Има три вида лица кои може да ја набљудуваат работата на избирачкиот одбор:

1. **Овластени претставници на подносители на листа на кандидат за градоначалник**

Овие лица се претставници на подносителите на листа на кандидат за градоначалник. Дури и кога подносителите на листа на кандидат имаат член во избирачкиот одбор, може да имаат уште едно лице на гласачкото место кое ќе ја следи работата на избирачкиот одбор. За разлика од останатите кои само ја набљудуваат работата на избирачкиот одбор на денот на изборите, овластените претставници можат да вложат забелешка за постапките на избирачкиот одбор, а забелешката да се внесе во записникот на избирачкиот одбор.

Предлагачите на листа на кандидат за градоначалник им издаваат овластување на претставниците на подносителите на листа на кандидат и за тоа ја известуваат изборната комисија и̓ избирачкиот одбор. Ова овластување, овластените претставници на подносителите на листа на кандидат мора да го покажат заедно со документот за идентификација кога ќе дојдат да ја следат работата на избирачкиот одбор.

на лицата кои ќе ги надгледуваат изборите треба да им се овозможи јасно да ги надгледуваат сите изборни постапки

2. Набљудувачи

Набљудувачите се лица од организации како што се:

- регистрирани домашни или странски здруженија на граѓани во Република Македонија
- меѓународни организации и асоцијации

Набљудувачите може да го следат изборниот процес откако ќе добијат полномошно од ДИК. По поднесување на барањето, ДИК ќе издаде полномошно за лицата и организациите кои се наведени погоре. Ова овластување е документ што секое лице мора да го покаже заедно со документот за идентификација кога доаѓа да ја следи работата на избирачкиот одбор. Барањата за статус на набљудувач мора да се поднесат најдоцна десет дена пред денот на изборите.

3. Новинари

На новинарите од акредитираните медиуми, им е дозволено да ја следат работата на избирачкиот одбор, под услов да не се мешаат во неговата работа. За да можат да влезат на гласачкото место, новинарите мора да покажат документи за идентификација од нивната организација на избирачкиот одбор. Ним не им е потребно друго овластување.

Оние кои имаат полномошно може да ги набљудуваат сите аспекти на подготовките и изведувањето на изборите. Тие се должни:

1. Да го почитуваат Законот за локалните избори и Законот за изменување и дополнување на Законот за локалните избори и упатствата на ДИК кои се однесуваат на набљудувањето на изборите.
2. Да го почитуваат кодексот за однесување на набљудувачите.
3. Да се легитимираат со полномошното и личниот документ за идентификација.
4. Да не се мешаат во активностите на избирачкиот одбор.

Како што беше погоре истакнато, членовите на избирачкиот одбор се должни да бидат љубезни кон сите кои ја набљудуваат нивната работа и да им обезбедат места за седење во гласачкото место од каде ќе можат непречено да ги следат активностите. Но, ако има овластен претставник, набљудувач или новинар кој ја попречува работата или ги загрозува упатствата на ДИК, избирачкиот одбор има право да побара од тоа лице да го напушти гласачкото место. Ако тој не замине, одборот треба да повика полиција која ќе го отстрани од гласачкото место. Секое вакво отстранување мора да се забележи во записникот и дневникот на избирачкиот одбор.

ДЕН ПРЕД ИЗБОРИТЕ

Примање/обезбедување на изборните материјали (член 43 ст. 1)

Општинската изборна комисија ќе го достави изборниот материјал до избирачкиот одбор еден ден пред денот определен за одржување на изборите.

Избирачкиот одбор и полицијата се должни да го стават изборниот материјал на сигурно место.

Секој избирачки одбор треба да добие изборен материјал, кој се состои од:

Доверливи материјали

- блок со гласачки ливчиња (види подолу)
- потврден извод од избирачки список за гласачкото место
- гласачка кутија
- дневник за евиденција на настани во гласачкото место
- ултра виолетово (УВ) мастило во вид на спреј за обележување
- две УВ ламби за идентификување на УВ мастило
- следните обрасци на ДИК:

Образец бр. 13	Записник за предавање- преземање на изборниот материјал од изборната комисија на избирачкиот одбор
Образец бр. 14	Записник за прегледување на просторијата за гласање, изборниот материјал и гласачките кутии
Образец бр. 15	Записник заутврдување на резултатите од гласањето на избирачкото место
Образец бр. 16	Записник за доставување на записникот за утврдените резултати од гласањето и другиот изборен материјал
Образец бр. 17	Записник за работата на изборната комисија

И ако ѐ потребно следните обрасци:

Образец бр. 20	Посебен записник за гласање на избирачи кои на денот на гласањето се на отслужување на воен рок или вежба во воена единица, установа или организација
Образец бр. 21	Посебен записник за гласање на избирачи кои на денот на гласањето се на издржување на казна затвор или притвор

Недоверливи материјали

- гласачки паравани
- листа на кандидати за градоначалници
- четири АА батерии за УВ ламба
- нумерирани сигурносни пластични ленти за запечатување на гласачката кутија и вреќи за транспорт на материјалите
- три непробојни плика за пакување на искористените гласачки ливчиња (важечки и неважечки), неискористените гласачки ливчиња, кочаните и избирачкиот список.
- една проѕирна пластична вреќа за транспорт на доверливиот материјал
- една пластична вреќа за транспорт на недоверливиот материјал.
- налепници за означување на вреќата.
- друг недоверлив материјал во кој спаѓаат 24 пенкала, 2 маркери, кутија спајалици, кутија притискачи, лењир, хефталица, ножици (за сечење на нумерираните сигурносни пластични ленти), конец, 2 ролни самолеплива лента, беџови за членовите од избирачките одбори, и знаци на кои пишува „Забрането пушење" и „Забрането носење оружје" и различите задачи на членовите на одборот.
- прирачник за членовите на избирачкиот одбор
- постери за едукација на избирачите подготвени од ДИК

Списокот на материјали ќе биде детализиран на листата за проверка на изборниот пакет. Листата е вклучена во Прилогот Б и заедно со изборните материјали ќе се достави до и од ОИК.

Проверка на гласачките ливчиња (член 43 ст. 2)

Членовите на избирачкиот одбор треба детално да ги проверат гласачките ливчиња. Прво уверете се дека го имате точниот број на гласачки ливчиња.. Секој избирачки одбор ќе добие блок со онолку гласачки ливчиња колку што има избирачи на избирачкиот список за тоа гласачко место. На пример, ако на избирачкиот список има 535 избирачи, тогаш треба да добиете 535 гласачки ливчиња (5 блока со 100 гласачки ливчиња и 1 блок со 35).

Гласачките ливчиња се споени во блок од по 100 гласачки ливчиња. Блокот ќе има кочан кој ќе остане на блокот по отстранувањето на гласачкото ливче од блокот. На кочанот мора да има сериски број. Сериските броеви на кочанот на блокот ќе бидат наредени по редослед. На овој начин броењето на гласачките ливчиња ќе биде поедноставно. На пример, ако серискиот број на првото ливче е 1.501, а на последното 2.035, тогаш имате 535 гласачки ливчиња (2.035-1.501+1).

Второ, научете ги видливите заштитни карактериситики на гласачките ливчиња.

- серискиот број на кочанот од блокот со гласачки ливчиња и фактот дека гласачкото ливче треба да биде откинато од кочанот од блокот е една видлива заштитна карактеристика.

- покрај тоа, ако гласачкото ливче го погледнете на светло (при тоа треба да внимавате да не го откинете ливчето од блокот) ќе го забележите водниот жиг кој се наоѓа на хартијата.

Исто така, има и невидливи заштитни карактеристики со кои е невозможно да се фалсификуваат гласачките ливчиња.

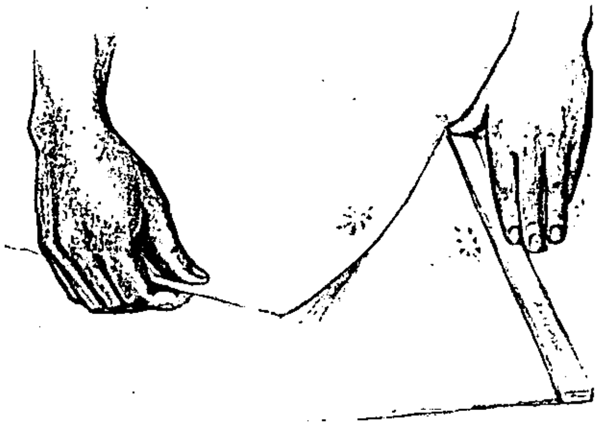

гласачкото ливче се откинува од кочанот

- гласачкото ливче има многу мали букви наречени, "микро букви" кои се гледаат само под лупа. Ако се обидете да го ископирате гласачкото ливче, тогаш микро буквите ќе се појават како полна линија.

- гласачкото ливче исто така има УВ влакна кои се видливи само со УВ ламба.

Постојат и други заштитни карактеристики кои во комбинација со видливите и невидливите карактеристики го прават гласачко ливче безбедно.

Уредување на гласачкото место (член 46)

Една од првите задачи е да се отстранат сите пропагандни материјали, известија и друг изборен материјал во радиус од 100 метри од гласачкото место. Членовите на избирачкоит одбор треба да ја обиколат околината на гласачкото место за да се уверат дека сите изборни постери, летоци и сл. се отстранети.

Потоа, членовите на избирачкиот одбор треба да го уредат гласачкото место на начин со кој ќе се обезбеди лесно и непрекинато спроведување на гласањето. Прва задача е да се постави знакот за гласачкото место надвор за избирачите да знаат каде се наоѓа гласачкото место. Втора задача е да се постави постерот за едукација на избирачите за процесот на гласање, на место кое ќе им овозможи на сите новодојдени избирачи да го прочитаат. ДИК препорачува избирачкиот одбор да намести маси или клупи за да се реализираат петте различни фази во процесот на гласање.

Забелешка: Пред да се започне со процесот на гласање, најмалку четири лица (членови на избирачкиот одбор или нивни заменици), од вкупно шест, е потребно да бидат постојано присутни на гласачкото место за да може гласањето да се одвива непречено.

Фаза 1 е кога се проверува дали избирачот претходно гласал. Притоа се користи УВ ламабата за да се провери дали има траги од мастило на десниот палец на избирачот. Во оваа фаза, избирачот исто така ги покажува своите документи за идентификација (лична карта или патна исправа) и го потпишува Избирачкиот список. Затоа, треба да имате пенкала и графитни перничиња (за неписмените). За оваа фаза на гласањето треба да бидат одговорни двајца членови на избирачкиот одбор.

Фаза 2 е кога на избирачот му се дава гласачко ливче и еден член на избирачкиот одбор му објаснува како да го заокружи гласачкото ливче за да биде важечко. Оваа задача треба да му се додели на еден член на избирачкиот одбор.

Фаза 3 е кога се нанесува мастило на десниот палец на избирачот и му се овозможува да гласа. Оваа улога може да му биде доделена на еден член на избирачкиот одбор.

Фаза 4 е кога избирачот оди зад гласачкиот параван да го заокружи гласачкото ливче. Гласачките паравани треба да бидат поставени на растојание кое ќе им овозможи на избирачите да гласаат сами, лично и тајно. Образецот со упатството за гласање треба да биде поставен во внатрешноста на секој гласачки параван. Еден член на избирачкиот одбор треба да биде задолжен да проверува дали некој од избирачите оставил пропагандни материјали во гласачките паравани.

Фаза 5 е кога избирачот го става гласачкото ливче во гласачката кутија. Гласачката кутија треба да биде поставена за да можат да ја видат сите членови на избирачкиот одбор и набљудувачите. Еден член на избирачкиот одбор треба да биде поставен до гласачката кутија за да се осигура дека избирачите го преклопиле гласачкото ливче пред да го стават во гласачката кутија со што ќе се зачува тајноста на нивниот глас.

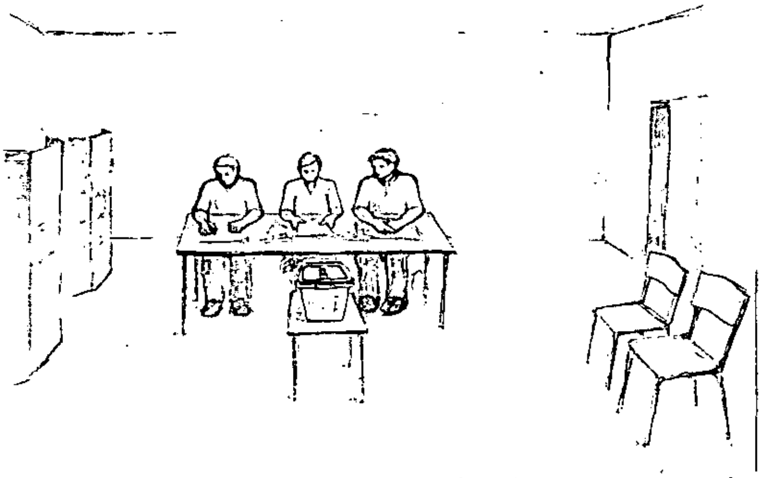

гласачкото место се уредува на начин на кој избирачите лесно ќе може да се движат во него

Напомена: Доколку има потреба, некои избирачки одбори ќе добијат и две гласачки кутии.

Исто така треба да се определи место кај што ќе седат набљудувачите. Тоа место треба да биде удобно и да овозможува да се следат сите активности во текот на гласањето.

Последни подготовки

Пред да заминете од гласачкото место, уште еднаш проверете дали гласачкото место е уредено на начин кој ќе овозможи непрекинато спроведување на гласањето. Дали се поставени сите пет фази во гласачкото место? Дали има потреба од дополнителни материјали?

Ова е исто така момент да се одржи состанок и да се провери дали секој од членовите на избирачкиот одбор е доволно запознаен со своите обврски за денот изборите. Членовите на избирачкиот одбор треба да одлучат кој ќе биде одговорен за секоја од петте фази во постапката на гласање и уверете се дека секој член ги разбира сите обврски за секоја фаза. Иако вообичено претседателот ги издава гласачките ливчиња, било кој член може да го проверува палецот на избирачот за да се утврди дали претходно гласал, било кој член може да става спреј на палецот на избирачот и да проверува дали гласачките ливчиња се правилно преклопени и ставени во гласачката кутија. Едно лице треба да биде назначено да го води зписникот на избирачкиот одбор, така што работата на избирачкиот одбор ќе биде евидентирана во доставениот записник и Дневник.

Исто така, искористете ја можноста да размислите за проблемите кои можат да се јават на денот на изборите. Членовите на избирачкиот одбор треба да се сретнат со полицијата надлежна за безбедност во случај на проблеми. Треба да се испланира во кои случаи ќе се повикува полицијата и како ќе се контактира со неа.

На крај, сите доверливи материјали ставете ги во големата проѕирна пластична вреќа за доставување на доверливи материјали, затворете ја, запечатете ја вреќата со нумерирана сигурносна пластична лента. Внесете го бројот на нумерираната сигурносна пластична лента во Дневникот. Во присуство на полицијата затворете ги прозорите и вратата. Планирањето за справување со можните проблеми пред тие да се случат, може да помогне за полесно спроведување на гласањето.

Не заборавајте добро да се одморите. Секој од членовите на избирачкиот одбор ќе има долг ден на денот на изборите.

Избирачи кои не се во можност да гласаат во нивните гласачки места (членови 49 и 50)

Неколку избирачки одбори ќе имаат дополнителни обврски еден ден пред денот на изборите. Тука спаѓа гласањето на избирачите кои не се во можност да гласаат во нивните гласачки места. Постојат три групи на избирачи кои гласаат еден ден пред денот на изборите.

Во првата група спаѓаат оние избирачи кои се болни и се наоѓаат во болница или дома и не можат да појдат во своето гласачко место. ОИК ќе му достави листа на болни лица на избирачкиот одбор. Само лицата кои се наоѓаат на листата ќе можат да гласаат еден ден пред денот на изборите. Избирачкиот одбор мора да отиде во болницата или во домот на овие лица за да им овозможи да гласаат.

болните и изнемоштените лица гласаат еден ден пред денот на изборите

Во втората група спаѓаат избирачите кои се во затвор или притвор. Повторно, избирачкиот одбор надлежен за гласачкото место кое е најблиску до затворот или притворот мора да постави привремено гласачко место во затворот или во притворот.

Постапката за гласање на овие две групи (избирачите кои се болни дома или во болница и оние во затвор, притвор) во основа е иста. За болните кои се во своите домови или во болница, или за оние во затвор избирачкиот одбор работи се додека сите кои се на листата не добијат можност да гласаат.

По гласањето, гласовите од гласањето на денот пред изборите не се пребројуваат.

ДИК подготви посебни упатства за доставувањето и пребројувањето на гласачките ливчиња од гласањето во затвор или во болница и за гласањето на болните дома и ќе ги достави до избирачките одбори.

ДЕН НА ИЗБОРИ

Пред отварањето на гласачкото место (член 46)

Членовите на избирачкиот одбор се собираат во просторијата за гласање најдоцна еден час пред почетокот на гласањето за да се осигураат дека сé е наместено и спремно. Тоа значи дека членовите на избирачкиот одбор треба да бидат во просторијата за гласање во 6:00 часот.

Прво, во присуство на полицијата (ако е можно), проверете ја вратата за да се осигурате дека таа не е отворена или насила отворана. Доколку се е во ред, вратата се отвара и сите членови на избирачкиот одбор, преставници и набљудувачи можат да влезат.

Пред започнувањето на гласањето, треба да се почитува следнава процедура:

- покажете им ја празната гласачка кутија на сите членови на избирачкиот одбор и присутните овластени претставници на подносители на листа на кандидат за градоначалник, набљудувачи и присутни новинари
- на сите присутни покажете им ги броевите на двете нумерирани сигурносни пластични ленти што ќе се користат за запечатување на гласачката кутија
- внесете ги броевите на нумерираните сигурносни пластични ленти во Дневникот и во горниот десен агол на записникот од избирачкиот одбор (образец бр. 14 на ДИК)
- протнете ги нумерираните сигурносни пластични ленти низ страничните дупки од капакот на самата гласачка кутија и цврсто повлечете за да се заклучат
- на налепницата напишете го местото на општината и бројот на гласачкото место и залепете ја на една од страните на гласачката кутија

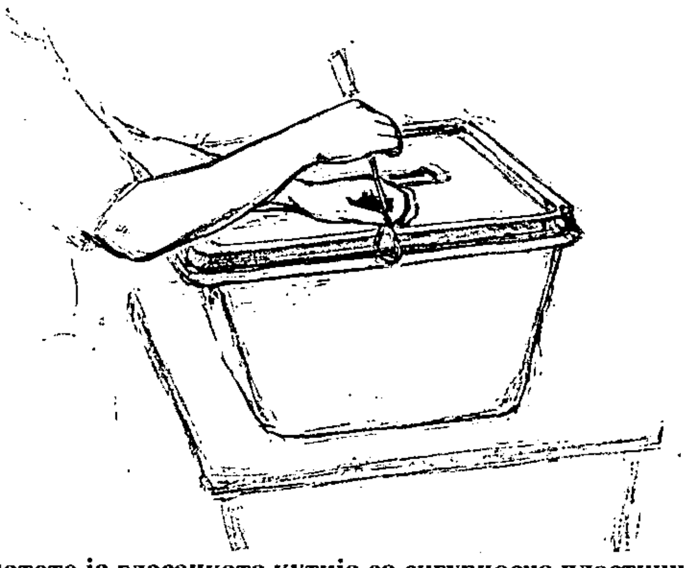

запечатете ја гласачката кутија со сигурносна пластична лента

Покажете им го записникот на сите членови на избирачкиот одбор, на овластените претставници на подносители на листа на кандидат за градоначалник, набљудувачите и новинарите за да се осигурате дека сите се согласуваат дека во записникот се внесени броевите на нумерираните сигурносни пластични ленти. Ова се прави за секој да може да види дали гласачката кутија била предмет на манипулации.

Откако ќе се запечати гласачката кутија на членовите на избирачкиот одбор, на овластените претставници на подносители на листа на кандидат за градоначалник на набљудувачите и на новинарите им се покажува изводот од Избирачкиот список.

Отварање на гласачкото место (член 46)

Во 7:00 часот објавете го отварањето на гласачкото место и поканете ги избирачите да влезат. Времето на отварањето на гласачкото место треба да се внесе во записникот. Гласањето ќе се одвива без прекин до 19:00, освен ако гласањето на сите избирачи на изводот од Избирачкиот список не завршило пред 19:00 часот. Членот на избирачкиот одбор одговорен за записникот исто така во Дневникот треба да го внесува времето кога членовите на избирачкиот одбор влегуваат и го напуштаат гласачкото место во текот на денот. Овластените претставници на подносителите на листа на кандидат за градоначалник не смеат да користат извод од избирачкиот список за контрола на избирачите.

Постапки за гласање (член 45)

Како што е укажано погоре, ДИК препорачува секој избирачки одбор јасно да ги оддели петте фази за гласање во гласачкото место. Постапките за секоја фаза се наброени поддолу.

Фаза 1 - Проверка дали избирачот претходно гласал и дали се наоѓа на соодветното гласачко место

Откако избирачот ќе влезе во гласачкото место, првото лице со кое се сретнува е членот на избирачкиот одбор кој што треба да го провери палецот од десната рака на секој избирач за да провери дали претходно гласал. УВ ламбата се вклучува и со неа се поминува преку целиот десен палец за да се провери дали избирачот има мастило. Доколку на палецот има мастило, на избирачот не му се дозволува да гласа и се замолува да го напушти гласачкото место.

Ако на палецот нема мастило, избирачот се замолува да ги покаже документите за утврдување на неговиот личен идентитет. Избирачите можат да го докажат својот личен идентитет со еден од следниве два документи:

1. лична карта
2. македонска патна исправа

По утврдувањето на идентитетот на избирачот, се проверува избирачкиот список за да се утврди дали тој се наоѓа на него.

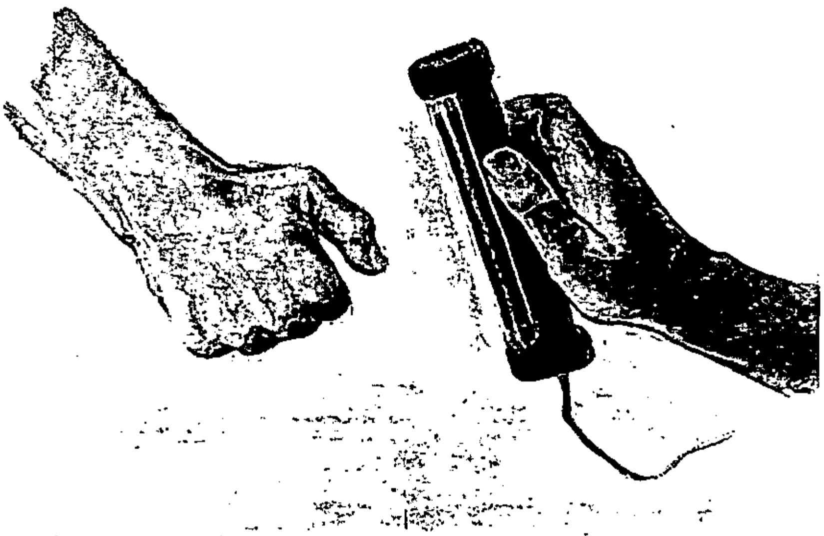

со УВ ламбата осигурајте се дека на десниот палец нема траги од спреј

- **доколку избирачот се наоѓа на изводот од Избирачкиот список**, тогаш заокружете го редниот број веднаш до неговото име и дајте му да се потпише до неговото име. Доколку избирачот не може да се потпише, тогаш тој ќе стави отпечаток од десниот показалец на местото резервирано за потпис. За оваа цел се користи графитно перниче.

Задржете ја личната карта или патната исправа на избирачот и објаснете му дека ќе му се врати по гласањето.

- **доколку избирачот не се наоѓа на Избирачкиот список**, тогаш тој нема да може да гласа на тоа гласачко место. Има две работи кои избирачкиот одбор може да ги направи за да му помогне на избирачот да го најде своето гласачко место.

Прво, ќе прашате дали избирачот доаѓа од друга општина во земјата. Можеби живее во едно место, но живеалиштето му се наоѓа во друго место. Доколку живеалиштето му се наоѓа на друго место, во тој случај најверојатно ќе треба да гласа на неговото поранешно гласачко место во општината каде што се наоѓа неговото живеалиште.

Второ, доколку избирачот е сигурен дека има живеалиште во општината каде што се наоѓа гласачкото место, тогаш ќе го посоветувате да се јави во подрачната единица на Министерството за правда за да види на кое гласачко место ќе треба да гласа.

Доколку овластен претставник на подносител на листа на кандидат за градоначалник или член на избирачкиот одбор се сомневаат во идентитетот на избирачот на кој му е дадено гласачко ливче, прибележете го инцидентот во Дневникот за евиденција на настани. Приговорот треба да ги содржи следниве податоци:

- име и својство на лицето кое приговара
- причини за приговорот
- име и лични податоци на избирачот
- причини зошто на избирачот му е дадено гласачко ливче

Фаза 2 - Давање на гласачко ливче на избирачот и објаснување како да се заокружи ливчето за да биде важечко

По утврдување на идентитетот на избирачот и правото на глас му се дава гласачко ливче. Пред да започне следната фаза битно е да се осигурате дека избирачот разбрал во што е разликата меѓу важечко и неважечко гласачко ливче. За гласачкото ливче да биде важечко, гласачот мора:

- јасно да го заокружи редниот број кој се наоѓа лево од името на кандидатот за градоначалник.
- само еднаш да го обележи гласачкото ливче.

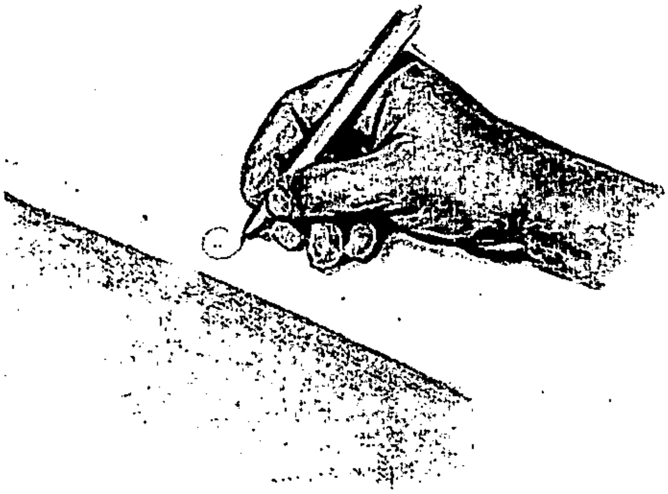

информирајте го избирачот како да го означи гласачкото ливче за истото да се смета важечко

Информирајте го избирачот дека нема да може да добие друго гласачко ливче доколку погреши при гласањето. Избирачот ќе мора да биде внимателен и да се осигура дека неговото гласачко ливче точно гò одразува неговиот избор.

Исто така информирајте го избирачот дека по гласањето треба да го преклопи гласачкото ливче за да се зачува тајноста.

Фаза 3 - Обележување на десниот палец на избирачот

Откако на избирачот ќе му се даде гласачко ливче, на неговиот десен палец се става спреј од УВ мастило. За правилно да го обележите палецот со мастило, испрскајте го мастилото врз ноктот на десниот палец. Осигурајте се дека мастилото е испрскано и врз ноктот и врз дел од кожата.

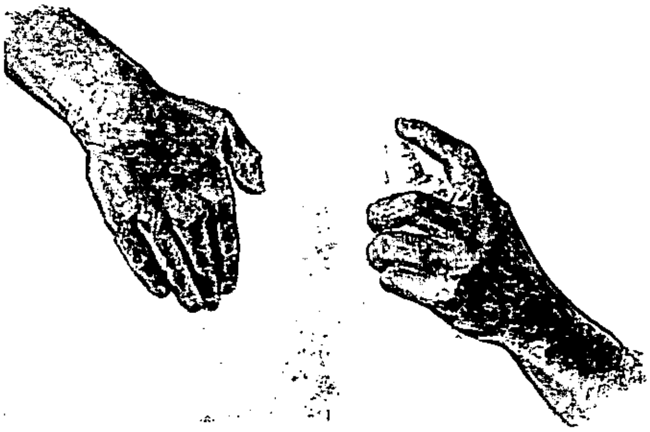

испрскајте го мастилото врз ноктот и врз дел од кожата

Фаза 4 - Гласање зад гласачките паравани

Избирачот се упатува кон гласачките паравани за да го обележи гласачкото ливче. Осигурајте се дека има доволно простор и услови за тајно гласање. Еден од членовите на избирачкиот одбор ќе се погрижи за тоа да има само едно лице позади гласачкиот параван, освен во случаите кога на гласачот му е потребна помош (види подолу во текстот). Еден од членовите на избирачкиот одбор исто така ќе треба да ги проверува гласачките паравани од време на време за да се осигура дека никој од избирачите нема оставено пропаганден материјал или забелешки со името на некој од подносителите на листи на кандидат.

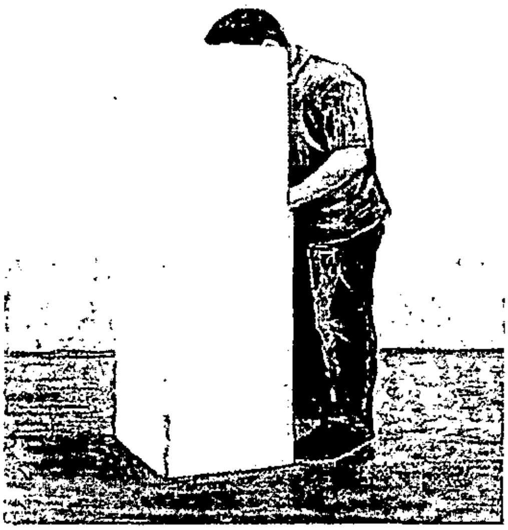

избирачот гласа тајно зад гласачкиот параван

Фаза 5 - Ставање на гласачкото ливче во гласачката кутија

Гласачката кутија треба да биде ставена на место кое што овозможува потполна прегледност за сите членови на избирачкиот одбор и набљудувачите. Избирачите ги ставаат своите гласачки ливчиња во гласачката кутијата. Еден од членовите на избирачкиот одбор треба да биде во близина за да се осигура дека избирачите ги ставаат своите гласачки ливчиња превиткани во гласачката кутија за да се осигура тајноста на нивното гласање. По завршеното гласање, еден од членовите на избирачкиот одбор ја враќа личната карта или патната исправа.

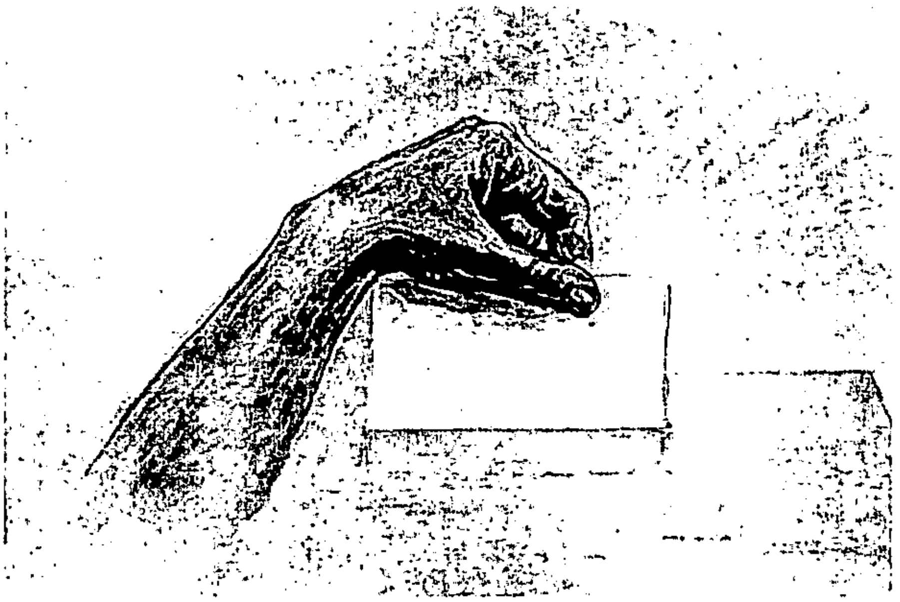

избирачот мора да го преклопи гласачкото ливче за истото да го собере во гласачката кутија

Оддржување на редот на гласачкото место (членови 46-а и 47)

Избирачкиот одбор се грижи за оддржување на редот и мирот на гласачкото место. Тој треба да има план во случај на нарушување на редот и мирот на гласачкото место. Пред објектот за гласање ќе има полицаец кој ќе може да влезе во објектот во случај редовното гласање да биде загрозено.

Доколку редот и мирот на гласачкото место се загрозени, избирачкиот одбор може да го прекине гласањето и да побара помош од полицијата. Инцидентот мора да се внесе во записникот на избирачкиот одбор и претседателот мора веднаш да ја извести ОИК. Кога редот и мирот повторно се воспоставени, претседателот ќе ја замоли полицијата да го напушти гласачкото место и гласањето веднаш ќе продолжи.

Доколку има нарушување на редот и мирот на гласачкото место, избирачкиот одбор може да го прекине гласањето сè додека повторно не се воспостави редот и мирот. Доколку гласањето е прекинато

повеќе од еден час, тоа ќе биде продолжено за онолку часови колку што траел прекинот, но не подолго од три часа. Ако гласањето е прекинато повеќе од три часа, заради нарушување на редот и мирот, гласањето во тоа гласачко место ќе се повтори. Запомнете дека сите нарушувања мора да бидат внесени во записникот.

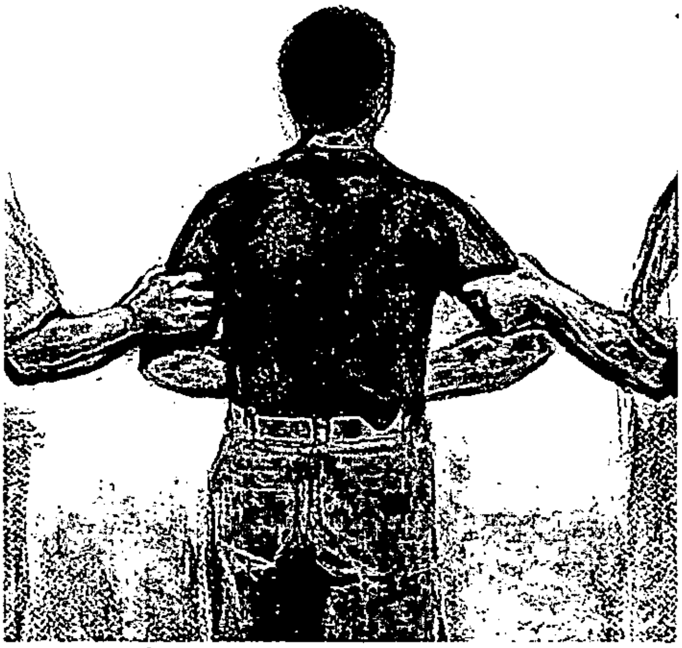

полицијата може да биде повикана ако има нарушувања на редот и мирот

Избирачи на кои им е потребна помош (член 49-а)

Избирач кој поради физички недостаток или неписменост не е во состојба сам да гласа може да добие помош од друго лице за да гласа. И избирачот и лицето кое му помага мора да се присутни за гласањето. Едно лице може да даде помош само на двајца избирачи кои не се во состојба да гласаат.

Доколку избирачот на кој му е потребна помош нема со себе лице да му помогне при гласањето, тогаш избирачкиот одбор може да определи друг избирач да му помогне.

Пред да се гласа, избирачкиот одбор на лицето кое пружа помош на друг гласач ќе му укаже дека со неговата помош не смее да влијае врз одлуката на гласачот. Гласањето на овој начин, избирачкиот одбор го внесува во записникот и Дневникот. Ниту овластен претставник, ниту набљудувач, новинар или пак член на изборна комисија од било кое ниво смее да му помогне на избирачот кој не може сам да гласа. Гласачкото ливче мора да биде обележено зад гласачкиот параван.

Фамилијарно и ѓласање во име на друѓ (чл. 2,4)

Законот забранува фамилијарно гласање и гласање за друг. Тие дела се казниви според закон.

Фамилијарното гласање се однесува на навиката, членови на една фамилија или блиски пријатели заедно да влегуваат зад гласачкиот параван за да се посоветуваат за кого да гласаат. Од голема важност е да им се дозволи на сите членови на фамилијата самите да се определат за кого ќе гласаат и да не бидат присилени од страна на родител или сопружник да гласаат за оваа или онаа партија.

фамилијарното гласање и гласањето за други лица не е дозволено

Гласањето за друг претставува пракса преку која му се дозволува на едно лице да гласа за друго лице кое не е присутно на гласачкото место. Лицето може да дојде со личната карта или патна исправа на лицето за кое сака да гласа и да бара гласачко ливче за отсутниот гласач. Доколку гласачот не може да дојде на гласачкото место и не се наоѓа на листата на оние кои што можат да гласаат еден ден пред денот на изборите тогаш тој не смее да гласа. Тоа е толку едноставно.

Затварање на гласачкото место (член 52)

Сите гласачки места се затвараат во 19:00. Во 19:00 претседателот ќе определи еден член на избирачкиот одбор кој ќе застане на крај на редот од избирачи. Кога и последното лице од редот ќе гласа, само следните лица можат да останат на гласачкото место:

1. Членови и заменици на избирачкиот одбор
2. По еден овластен претставник за секој подносител на листа на кандидат за градоначалник
3. Овластени домашни и странски набљудувачи на изборите
4. Новинарите кои се затечени на гласачкото место може да останат под услов да не го напуштаат гласачкото место до завршување на пребројувањето и утврдување на гласовите.

Сега избирачкиот одбор може да почне со утврдување на резултатите од гласањето. Треба да се запамети дека избирачкиот одбор мора навремено да го изврши утврдувањето на резултатите од гласањето, бидејќи резултатите и целиот изборен материјал мора да биде доставен до ОИК во рок од пет часа по завршувањето на гласањето.

ПРЕБРОЈУВАЊЕ НА ГЛАСОВИТЕ

Порамнување на гласачките ливчиња

Откако и последниот гласач ќе гласа, претседателот на избирачкиот одбор и членовите мора да ги пребројат сите гласачки ливчиња.

1. Треба да се определи бројот на гласачките ливчиња кои што се употребени преку пребројување на неискористените гласачки ливчиња и се одзема овој број од вкупниот број на гласачки ливчиња кои се доставени за тоа гласачко место.

2. Треба да се определи бројот на лицата кои гласале преку пребројување на потписите и отпечатоците од прст во Избирачкиот список и овој број да се внесе во записникот (образец бр. 15 на ДИК и Дневникот) од гласачкото место.

Бројот на употребените гласачки ливчиња треба да е еднаков со бројот на избирачите кои гласале. Доколку овие броеви не се еднакви, избирачкиот одбор треба да го внесе тоа во записникот (образец бр. 15 на ДИК) и да ја информира ОИК.

Неупотребените гласачки ливчиња се пребројуваат и ставаат во непробоен плик на кој се става налепница за неупотребени гласачки ливчиња и потоа се запечатува. Општината и бројот на гласачкото место и вкупниот број на неупотребени гласачки ливчиња се запишуваат на надворешната страна од непробојниот плик.

Отварање на гласачката кутија

Претседателот на избирачкиот одбор мора да провери дали нумерираните сигурносни пластични ленти на кутијата за гласање се исти со оние ставени на кутијата за гласање при отварањето на гласачкото место. Претседателот на избирачкиот одбор мора да утврди и да им покаже на сите присутни дека нумерираните сигурносни пластични ленти на гласачката кутија се истите кои биле ставени на кутијата при отворање на гласачкото место. Доколку, броевите на нумерираните сигурносни пластични ленти се исти, тоа се внесува во записникот и Дневникот. Доколку тие не се исти, гласачката кутија не се отвара, а избирачкиот одбор тоа го внесува во записникот и Дневникот и ја информира ОИК.

Броење на гласовите (член 58)

Со ждрепка се определува членот на избирачкиот одбор кој ќе ги вади гласачките ливчиња од кутијата едно по едно и ќе ги отвара. По определувањето на членот, се применува следнава постапка за пребројување на гласовите:

1. Гласачкото ливче се дава на претседателот на избирачкиот одбор

2. Тој го покажува гласачкото ливче на сите присутни и се одредува дали тоа е важечко или неважечко и за која листа е гласано
3. Гласачкото ливче се става на купчето за таа листа
4. Следното гласачко ливче се вади од гласачката кутија и така натаму
5. Кога сите гласачки ливчиња ќе се сортираат, се пребројуваат гласачките ливчиња од секое купче, а резултатите се внесуваат во Дневникот.

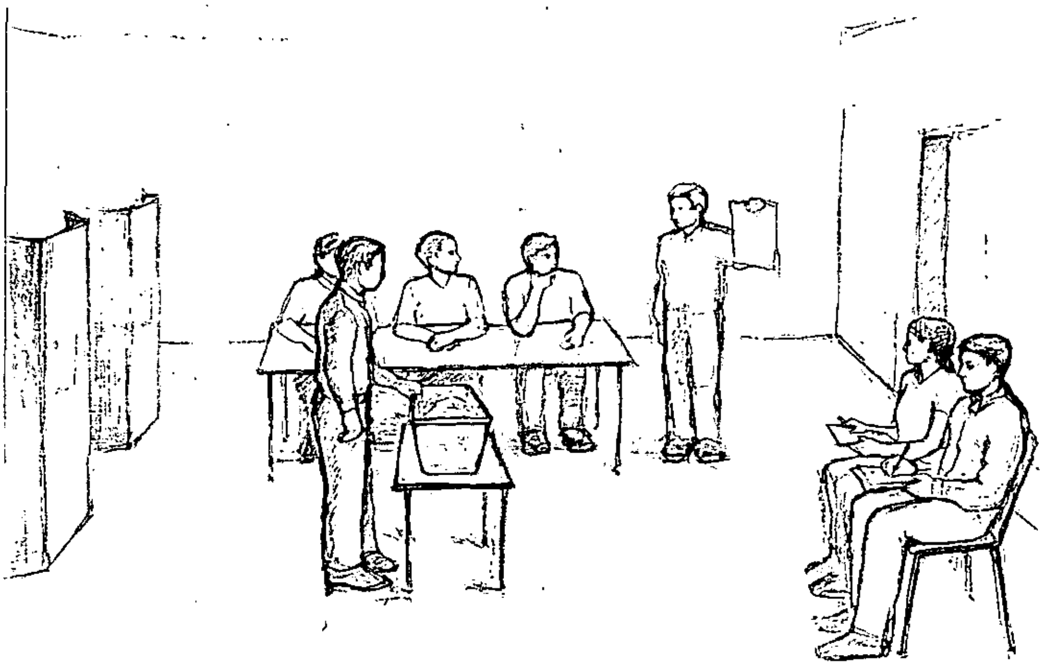

гласачките ливчиња се вадат едно по едно и се покажуваат на сите присутни лица

Важечко гласачко ливче е она на кое е заокружен редниот број на кандидатот за градоначалник, како и тоа од кое на сигурен и недвосмислен начин може да се утврди за кого гласал избирачот.
Поточно, гласачкото ливче се смета за неважечко кога:

1. Се гласало за повеќе од еден кандидат
2. Не е јасно за кого е гласано
3. Гласачкото ливче содржи прибелешки од кои може да се утврди идентитетот на избирачот
4. Избирачот оставил други прибелешки или гласал за листа која што не е на гласачкото ливче

Сите неважечки гласачки ливчиња се ставаат во посебен книжен плик на кој пишува „неважечки ливчиња".
Доколку гласачките ливчиња кои се наоѓаат во гласачката кутија не се автентични ливчиња одобрени од ДИК, тогаш тие се ставаат настрана и не се земаат во предвид при пребројувањето. Бројот на неважечки гласачки ливчиња се внесува во записникот и Дневникот.

Доколку гласачкото ливче се смета за неважечко и некој овластен претставник или член на избирачкиот одбор приговори на тоа, избирачкиот одбор гласа и одлучува во врска со овој приговор кој се забележува во записникот. Доколку и понатаму има приговори, секој член или претставник може да го внесе својот приговор во записникот.

По завршување на овие постапки претседателот ги пребројува гласачките ливчиња за секој кандидат и го внесува бројот на гласачките ливчиња во записникот (образец бр. 15 на ДИК). Откако ќе се пребројат сите гласачки ливчиња, тие се ставаат во непробоен плик (за искористени гласачки ливчиња) заедно со книжниот плик кој ги содржи неважечките гласачки ливчиња.

Утврдување на резултатите од гласањето (член 52)

Кога ќе заврши пребројувањето на сите гласачки ливчиња, изборниот резултат за гласачкото место се утврдува. Записникот (образец бр. 15 на ДИК) се користи за утврдување на гласовите. Следниве податоците се внесуваат во образецот:

- реден број на гласачко место
- почеток и крај на гласањето
- вкупен број на избирачи на избирачкото место согласно изводот од Избирачкиот список
- вкупен број на избирачи кои гласале
- вкупен број на гласачки ливчиња ставени во кутијата за гласање
- вкупен број на гласачки ливчиња кои не се искористиле за гласањето
- вкупен број на неважечки гласачки ливчиња
- вкупен број на гласови за секој кандидат за градоначалник посебно

Секој член на избирачкиот одбор или овластен претставник може да внесе забелешки во записникот на одборот. Овие забелешки ќе бидат внимателно прибележани, бидејќи претставуваат дел од официјалниот записник на избирачкиот одбор и може да бидат употребени во жалбената постапка. Сите членови на избирачкиот одбор го потпишуваат записникот. Записникот се смета за важечки доколку е потпишан од мнозинството членови на избирачкиот одбор. Доколку сите членови не го потпишат записникот, претседателот на избирачкиот одбор ќе укаже на причините поради кои тој не е потпишан од страна на член на одборот.

Пакување на материјалите за доставување до ОИК

Откако записникот ќе се комплетира, се прават копии, а изборниот материјал се пакува за да се достави до ОИК. Секој овластен претставник на подносител на листа на кандидати ќе добие копија од записникот. Покрај тоа, една копија од записникот (образец бр.15 на ДИК) ќе биде истакната надвор од гласачкото место за да се објават резултатите од гласањето.

Во гласачката кутија која се доставува до ОИК се пакува следното:

1. голема проѕирна вреќа за транспорт на доверлив материјал со налепница на која е напишано името на општината и бројот на гласачкото место, во која се ставаат:

   - запечатениот непробоен плик во кој се ставаат важечките и неважечките гласачки ливчиња
   - запечатениот непробоен плик во кој се ставаат неискористените гласачки ливчиња и кочаните
   - запечатениот непробоен плик во кој се ставаат изводот од Избирачкиот список и Дневникот

2. останатиот изборен материјал се става во пластична вреќа за транспорт на материјали и се става во гласачката кутија.

На крај, гласачката кутија повторно се запечатува со две нумерирани сигурносни пластични ленти.

- броевите на нумерираните сигурносни пластични ленти се покажуваат на сите членови на избирачкиот одбор и набљудувачите и се внесуваат во горниот десен агол на записникот за предавање на изборниот материјал до ОИК (образец бр. 16 на ДИК) .

Сите записници на ДИК се ставаат во посебен книжен плик надвор (кој се чува надвор од гласачката кутија) и се доставуваат до ОИК заедно со запечатената гласачка кутија.

Записникот за предавање на изборниот материјал од избирачкиот одбор до ОИК (образец бр. 16 на ДИК), се пополнува во гласачкото место. Овој записник го потпишува претседателот и сите членови на избирачкиот одбор и овластените претставници на подносителите на листа.

Доставување на изборниот материјал до ОИК

Претседателот на избирачкиот одбор и другите заинтересирани членови и овластени претставници на подносителите на листа на кандидат ја доставуваат запечатената избирачка кутија со изборниот материјал до ОИК. Како што беше погоре кажано, изборниот материјал мора да се достави до ОИК во рок од пет часа по завршувањето на гласањето. Доколку избирачкиот одбор смета дека постои потенцијална закана, полицијата може да ги придружува до ОИК.

До ОИК се доставуваат:

1. запечатена гласачка кутија во која се наоѓа целиот изборен материјал

2. плик со записникот за утврдените резултати од гласањето и сите останати записници на избирачкиот одбор (образец бр. 15 на ДИК)

3. ОИК го потпишува записникот со кој се потврдува приемот на изборниот материјал од гласачкото место (образец бр. 16 на ДИК)

Потпишаниот записник (образец бр. 16 на ДИК) потврдува дека избирачкиот одбор правилно ги извршил своите должности.

ПОВРЕДА НА ДОЛЖНОСТА ОД СТРАНА НА ЧЛЕНОВИТЕ НА ИЗБИРАЧКИ ОДБОР (КРИВИЧЕН ЗАКОНИК)

Кривичниот законик на Република Македонија предвидува осум кривични дела против изборите и гласањето. За поголемиот број на членови на избирачките одбори нема потреба дури ни да се дефинираат овие кривични дела, бидејќи тие дејствуваат професионално и чесно. Сепак, табелава која што следи има цел да ги информира членовите на избирачките одбори кои однесувања нема да бидат толерирани од страна на ДИК или граѓаните на Република Македонија. Текстот на овие членови во целост е прикажан во прилог А.

примање поткуп е казниво со закон

Членови од Кривичниот законик кои се однесуваат на кривични дела против изборите и гласањето

Кривично дело	Член од Кривич. законик	Дефиниција	Казна
Спречување на избори и гласање	158	Тој кој со употреба на сила, сериозна закана или на друг начин оневозможува или спречува одржување избори или гласање или го оневозможува или спречува утврдувањето или објавувањето на резултатите од гласањето.	Шест месеци до пет години затворска казна. Ако делото е сторено од член на избирачкиот одбор, сторителот ќе се казни со затворска казна од една до десет години.
Повреда на избирачкото право	159	Член на избирачкиот одбор кој во вршење на својата должност намерно му оневозможува на друг да го оствари своето избирачко право или ќе му овозможи на друг без право на глас да гласа.	Затворска казна до една година, дури и ако обидот е неуспешен.
Повреда на слободата на определување на избирачите	160	Тој кој со употреба на сила, сериозна закана, измама или на друг начин ќе присили или спречи друг да го оствари или да не го оствари избирачкото право.	Парична казна или затворска казна до една година, дури и ако обидот е неуспешен.
Злоупотреба на избирачкото право	161	Тој кој ќе гласа во име на друг или ќе гласа повеќе од еднаш.	Парична казна или казна затвор до една година, дури и ако обидот е неуспешен.
Поткуп при избори и гласање	162	Тој кој на друго лице со избирачко право му нуди, дава или ветува подарок или друга лична корист, со намера да го оствари, да не го оствари или да го оствари избирачкото право во определена смисла.	Парична казна или затворска казна до три години, дури и ако обидот е неуспешен. Ќе се казни и лицето кое ќе бара за себе подарок или друга лична корист.
Повреда на тајноста на гласањето	163	Тој кој ќе ја повреди тајноста при избори или при гласање.	Парична казна или затворска казна до шест месеци. Ако ова дело го изврши член на избирачки одбор, тој ќе се казни со затворска казна до три години.
Уништување на изборни исправи	164	Тој кој ќе уништи, прикрие, оштети, преправи или на друг начин ќе ја направи неупотреблива исправата, книгата или документите што се користат за изборите или гласањето.	Парична казна или казна затвор до една година. Ако ова дело го изврши член на избирачки одбор, тој ќе се казни со затворска казна до три години.
Изборна измама	165	Член на избирачки одбор којшто за време на изборите или гласањето ќе го измени бројот на дадените гласови со додавање или одземање на едно или повеќе гласачки ливчиња при пребројувањето или при објавувањето на резултатите од изборите или од гласањето, со додавање или одземање на еден или повеќе гласови.	Затворска казна од три месеци до пет години.

ЗАКЛУЧОК

Овој прирачник има за цел на концизен начин да ги прикаже правилата, обврските и одговорностите на членовите на избирачките одбори и да ви одговори на прашањата поврзани со изборните дејства. Текстот на релевантните членови од Законот за локалните избори и Законот за измени и дополување на Законот за локалните избори, во целост е прикажан во Прилогот А. Вашата ОИК е тука за да Ви помогне и да Ви одговори на било какви ваши прашања.

Во функција на фер и демократски избори, Ве молиме да ги прибележите сите поголеми проблеми кои се појавуваат и информирате ја ДИК.

ДОДАТОК А - Значајни закони за членовите на избирачкиот одбор

ЗАКОН ЗА ЛОКАЛНИТЕ ИЗБОРИ [1]

I. ОСНОВНИ ОДРЕДБИ

Член 2

Граѓаните на општи, непосредни и слободни избори, со тајно гласање, избираат членови на советите на општините и Советот на градот Скопје (во натамошниот текст: советите), како и градоначалник на општините и градоначалник на градот Скопје (во натамошниото текст: градоначланик).

Членовите на советите се избираат по пропорционален принцип, сопред кој се гласа за листа на кандидати во општините, односно градот Скопје, а избирачот гласа само за една листа на кандидати.

Градоначалник се избира според мнозински рпинцип, со листа на кандидат за градоначланик.

Член 3

Право да избира и да биде избран за член на совет има секој државјанин на Република Македонија кој има 18 години живот, има деловна способност и е со постојано живеалиште во општината, односно градот Скопје каде што се вршат избори.

Право да избира и да биде избран за градоначалник има секој државјанин на Република Македонија кој има 18 години живот, има деловна способност и е со постојано живеалиште во општината, односно градот Скопје каде што се вршат избори.

Член 4

Се гарантира слобода и тајноста на гласањето.

Никој не смее да го повика граѓанинот на одговорност поради гласањето ниту пак од него да бара да каже за кого гласал или зошто не гласал.

III. ОРГАНИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ

Член 8

Органи за спроведување на изборите се: оштинските изборни комисии, изборната комисија на град Скопје (во натамошниот текст: изборни комисии) и избирачки одбори.

---

[1] Вклучени се и релевантните одредби од Законот за изменување и дополнување на Законот за локалните избори.

Изборните комисии ги именува Републичката (државна) изборна комисија за време од четири години и се составени од претседател и четири членови кои имаат свои заменици при што двајца членови се од опозиционите партии кои на последните избори за пратеници освоиле, најмалку 5% гласови од избирачите кои гласале, а двајца од партиите на позицијата.

Изборната комисија има и секретар кој не е член на изборната комисија.

Именувањето на изборните комисии, Републичката (државна) изборна комисија го врши во рок од 15 дена од денот на распишувањето на изборите.

Член 10

Избирачките одбори ги именува изборната комисија најдоцна 15 дена пред денот определен за одржување на изборите и се составени од претседател и двајца членови кои имаат заменици. Кандидати за членови на избирачките одбори предлагаат политичките партии, во рок од десет дена пред рокот на нивното именување, а при изборот од секоја политичка партија се избира еден член од партиите во опозиција и еден член од партиите на позицијата.

Доколку политичките партии не дадат предлог во рокот утврден во став 1 на овој член, членовите на избирачките одбори и нивните заменици ги предлага претседателот на изборната комисија.

Членови на изборните комисии и на избирачките одбори, како и нивните заменици можат да бидат само лица кои имаат избирачко право, со постојано живеалиште на подрачјето на таа општина, односно градот Скопје и не можат да бидат кандидати за членови на совет и за градоначалник.

Избирачките одбори на изборните комисии на општините од подрачјето на градот Скопје се избирачки одбори на изборната комисија на градот Скопје.

Членовите на изборните комисии и на избирачките одбори својата функција ја извршуваат совесно и одговорно во согласност со надлежностите утврдени со овој закон, а за работата извршена во изборната комисија, односно избирачкиот одбор имаат право на соодветен надоместок.

Член 11

Во изборните комисии и во избирачките одбори секој предлагач на листа на кандидати за член на совет и за градоначалник може да определи по еден свој претставник и негов заменик кои имаат право да присуствуваат во работата на изборните комисии и избирачките одбори и тоа од започнувањето на изборите се до утврдувањето и објавувањето на резултатите од изборите.

Претставниците од став 1 на овој член учествуваат во работата на изборните комисии и избирачките одбори само во случаите утврдени со овој закон.

Предлагачите на листите на кандидати за член на совет и за градоначалник им издаваат овластување на лицата од ставовите 1 и 2 на овој член и за тоа ја известуваат изборната комисија и избирачкиот одбор.

Член 11-а

Државната изборна комисија:

1. Се грижи за законитост во подготовките и спроведувањето на изборите и дава упатства и појаснување за примена на овој закон;

2. Го именува составот на изборните комисии;

3. Формира свои помошни тела за извршување на организационо - техничките работи;

4. Определува единствени стандарди за изборниот материјал;

5. Пропишува обрасци за спроведување на изборите и ги објавува во вСлужбен весник на Република Македонијаг;

6. Го предава изборниот материјал на изборните комисии;

7. Го определува начинот на ракувањето и чувањето на изборниот материјал;

8. Го организира печатењето на гласачките ливчиња;

9. Ја утврдува формата, големината, бојата и сериските броеви на гласачките ливчиња;

10. Ги врши работите утврдени со Законот за избирачкиот список;

11. Го пропишува видот на средството со кое се одбележуваат и проверуваат лицата кои гласале (уве ламби, спреј и графитно перниче);

12. Ги објавува во дневниот печат описите на избирачките места за соодветната општина;

13. Ја информира јавноста за начинот на гласањето и за остварувањето на избирачкото право;

14. Донесува кодекс за правилата за набљудување на изборите на домашни и странски набљудувачи во согласност со меѓународните стандарди и им обезбедува исправи за идентификација;

15. Донесува правилник и упаство за надоместокот на изборните органи;

16. Ја информира јавноста за текот на изборите;

17. Поднесува финансиски извештај за своите активности за спроведените избори до Собранието на Република Македонија;

18. Врши и други работи утврдени со закон."

VI. СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ

Член 43

Изборната комисија еден ден пред денот определен за одржување на изборите во присуство на претставниците на листите на кандидати му предава на избирачкиот одбор материјал за гласање и тоа: потребниот број кутии за гласање, формулар со вкупниот број гласачки ливчиња за членови на совет, формулар со вкупниот број гласачки ливчиња за градоначалник, заверен извод од избирачкиот список за соодветното избирачко место, записник за работата на избирачкиот одбор како и друг материјал потребен за гласање.

Изборната комисија на избирачкиот одбор со записник му предава толкав број гласачки ливчиња колку што има избирачи на односното избирачко место според изводот од избирачкиот список и притоа во записникот се наведуваат сериските броеви на гласачките ливчиња за тоа избирачко место.

На избирачкиот одбор во затворен плик му се предава определен број гласачки ливчиња кој е запишан на самиот плик. Овие гласачки ливчиња се користат само во случај кога на гласање пристапил избирач кој без своја вина не е запишан во изводот од избирачкиот список на тоа избирачко место, што во записникот посебно се внесува. (не важи)

Во присуство на претставниците на кандидатите за преземањето на изборниот материјал од ставовите 1,2 и 3 на овој член избирачкиот одбор составува записник кој го потпишуваат претседателот и сите членови на избирачкиот одбор.

Копие од записникот од став 4 на овој член добива секој претставник на кандидатите.

Истиот ден избирачкиот одбор проверува дали просторијата во која ќе се гласа е во соодветна состојба за гласање и тоа го констатира во записникот за преземање на изборниот материјал од став 4 на овој член.

1. Гласање и гласачко ливче

Член 45:

Гласачкото ливче за избор на членови на советот содржи:

1. Реден број, име и симбол (ако го има) на подносителот на листата;
2. Име и презиме на носителот на листата врз основа на податоците од матичната евиденција и
3. Сериски број на гласачкото ливче во делот кој останува на кочанот на блокот.

Доколку има носители на листа со исто име и презиме тогаш се наведува почетната буква на нивното средно име.

Избирачот гласањето на листите на кандидати го врши на тој начин што го заокружува редниот број на подносителот на листата за која што се определил да гласа и гласачкото ливче преклопено го става во кутијата за гласање за листите на кандидати за членови на советот.

Гласачкото ливче се откинува од кочанот на блокот по нумерички редослед и му се дава на гласачот, на начин што серискиот број останува на кочанот.

Гласачкото ливче за избор на градоначалник содржи;

1. Име и симбол (ако го има) на подносителот на листата;

2. Реден број, име и презиме на кандидатите врз основа на податоците од матичната евиденција и

3. Сериски број на гласачкото ливче во делот кој останува на кочанот на блокот.

На гласачкото ливче кандидатите се наведени по оној редослед кој е утврден во единствената листа на кандидат.

Доколку има кандидати за градоначалник со исто име и презиме, тогаш се наведува и почетната буква на нивното средно име.

Избирачот гласањето за кандидат го врши на тој начин што го заокружува редниот број пред кандидатот за кој се определил да гласа и гласачкото ливче преклопено го става во кутијата за гласање за избор на градоначалник во општината односно градот Скопје.

Гласачкото ливче се откинува од кочанот на блокот по нумерички редослед и му се дава на гласачот, на начин што серискиот број останува на кочанот.

Називот на гласачкото ливче за избор на членови на советот и градоначалник го содржи името на општината, односно градот Скопје, за која се врши изборот;

Името на подносителот на листата и името и презимето на носителот на листата се пишуваат на македонски јазик и неговото кирилско писмо.

За припадниците на другите заедници, името на подносителот на листата и името и презимето на носителот на листата се пишуваат на македонски јазик и неговото кирилско писмо и на јазикот и писмото на заедницата на која тие и припаѓаат.

Упатството за гласање не е дел на гласачкото ливче.

Упатството се истакнува на видно место на гласачкиот параван и на други видни места на гласачите места во согласност со Упаството издадено од Државната изборна комисија. Упатството е печатено на македонски јазик и неговото кирилско писмо и на јазиците и писмата на други заедници наведени во Преамбулата на Уставот на Република Македонија.

Листите на кандидати ќе бидат истакнати во просторијата за гласање".

Член 46

Најдоцна еден час пред почетокот на гласањето претседателот и членовите на избирачкиот одбор во присуство на претставниците на кандидатите се собираат во просторијата за гласање и прегледуваат дали просторијата е во иста состојба како што ја оставиле на денот пред изборите, дали изборниот материјал е во иста состојба како што бил на денот пред изборите и дали гласачката кутија е празна. За утврдената состојба избирачкиот одбор прави записник кој го потпишуваат претседателот и членовите, а доколку претставниците на кандидатите имаат забелешки во записникот ги ставаат своерачно.

Гласањето започнува во 7,00 часот и трае до 19,00 часот.

Кога на избирачкото место ќе се наруши редот, избирачкиот одбор може да го прекине гласањето додека не се воспостави ред. Гласањето може да се прекине и во случај на временски непогоди или други вонредни околности. Ако гласањето било прекинато подолго од еден час, гласањето ќе се продолжи за онолку време колку што траел прекинот, но не подолго од три часа. Ако прекинот траел подолго од три часа гласањето ќе се повтори. Времето за кое гласањето морало да се прекине и причините за прекинот на гласањето се внесуваат во записник.

Во 19,00 часот избирачкото место се затвора, а на избирачите кои се затекнале на избирачките места ќе им се овозможи да гласаат.

Член 46-а

Објектот во кој е сместено гласачкото место за време на спроведувањето на гласањето го обезбедува полицијата.

По затворањето на гласачкото место, полицијата го обезбедува објектот во кој е сместено гласачкото место и избирачкиот одбор и ги отстранува сите неовластени лица од објектот.

Полицијата го обезбедува избирачкиот одбор до предавање на записникот и изборниот материјал на изборната комисија".

Член 47

За време на гласањето мора да бидат присутни членовите или замениците на избирачкиот одбор, а можат да присуствуваат и претставниците на кандидатите кои имаат право да дадат веднаш приговор доколку утврдат недостатоци при гласањето, за што претставникот на кандидатите се потпишува лично во записникот.

Приговорот од став 1 на овој член претставниците на кандидатите го доставуваат до изборната комисија која е должна да го разгледа и да одговори на приговорот во рок од 24 часа.

Избирачкиот одбор се грижи за одржување на редот и мирот на избирачкото место.

Избирачкиот одбор може секој кој прави неред на избирачкото место да го отстрани.

Ако е потребно избирачкиот одбор може да побара помош од полицијата.

Никој не смее да дојде на избирачкото место со оружје или со опасно средство, освен работниците на полицијата од став 5 на овој член.

Член 48

Гласањето се врши лично на гласачките места утврдени во општината односно градот Скопје.

Избирачите пристапуваат да гласаат еден по еден. Еден од членовите на избирачкиот одбор проверува дали избирачот е на соодветното гласачко место.

Кога избирачот пристапува да гласа, избирачкиот одбор утврдува со употреба на ултравиолетовата ламба за проверка, дали гласачот има небришлив белег на палецот на десната рака, при тоа проверувајќи го и ноктот на палецот на избирачот.

Кога избирачот пристапува да гласа, избирачкиот одбор го проверува неговиот личен идентитет.

Личниот идентитет избирачот го докажува со лична карта или патна исправа.

Избирачкиот одбор, по утврдувањето на идентитетот на избирачот го заокружува неговиот реден број во изводот од Избирачкиот список и избирачот го става својот потпис, а ако е неписмен става отпечаток од десниот показалец. Ако избирачот нема десен показалец тој ќе стави отпечаток од неговиот лев показалец, а доколку нема ни лев показалец, не се става отпечаток.

По идентификацијата, избирачот добива гласачко ливче и му се обележува со невидливо мастило за обележување на палецот на десната рака, односно палецот на левата рака, доколку нема палец на десната, при тоа внимавајќи мастилото да го опфати и ноктот на палецот. Ако избирачот нема палец на двете раце нема да се врши обележување".

Член 49

Избирачот кој не е во можност да гласа на гласачкото место (немоќно или болно лице), а сака да гласа, за тоа ќе ја извести изборната комисија најдоцна три дена пред денот определен за гласање.

Известувањето од ставот 1 на овој член може да се даде и преку полномошно.

Избирачкиот одбор на лицето од ставот 1 на овој член ќе му овозможи да гласа во неговиот дом или во болницата каде што се наоѓа еден ден пред одржување на изборите на начин на кој се обезбедува тајноста на гласањето.

Избирачкиот одбор од ставот 3 на овој член обезбедува посебна кутија за гласање која се носи празна во домот, односно болницата каде се наоѓа избирачот.

Гласањето од ставот 3 на овој член избирачкиот одбор го внесува во записникот.

За денот и часот на гласањето од ставот 3 на овој член, претседателот на изборната комисија ги известува претставниците на подносителите на листите."

Член 49-а

Избирачот кој има физички недостаток или е неписмен и поради тоа не може да гласа на начин утврден со овој закон, има право со себе да доведе лице кое ќе му помогне при гласањето.

Ако избирачот од ставот 1 на овој член не доведе со себе лице кое ќе му помогне при гласањето, тогаш избирачкиот одбор ќе определи друго лице од редот на избирачите.

Лицето кое ќе му помага на друго лице при гласањето не смее да биде од редот на членовите на избирачкиот одбор, претставниците на подносителите на листите или набљудувачите.

Едно исто лице може да помогне при гласањето најмногу на двајца избирачи од ставот 1 на овој член.

Избирачкиот одбор на лицето од ставот 3 на овој член ќе му укаже дека со неговата помош не треба да влијае врз одлуката на избирачот.

Гласањето од ставот 1 на овој член избирачкиот одбор го внесува во записникот.

Член 50

Избирачите кои на денот на гласањето не се во местото на своето живеалиште поради отслужување на воен рок или воена вежба, гласаат во воената единица, организацијата, установата или единицата.

Избирачите кои на денот на гласањето се наоѓаат на издржување казна затвор или се во притвор, гласаат во казнено-поправните домови.

Изборната комисија е должна веднаш по добивањето на списоците на избирачите од ставовите 1 и 2 на овој член да ги достави на воените единици, организациите, установите, единицата, како и до казнено-поправните домови каде што избирачите се на одслужување на воениот рок или се на воена вежба, односно на издржување казна затвор или се во притвор.

За избирачите од ставовите 1 и 2 на овој член, изборите ги спроведува избирачкиот одбор од најблиското избирачко место, еден ден пред денот определен за гласање, а за гласањето се известуваат и претставниците на подносителите на листите заради нивно присуство на гласањето.

За гласањето од ставот 4 на овој член избирачкиот одбор составува посебни записници.

Записниците и изборниот материјал по завршувањето на гласањето се доствуваат до соодветните изборни комисии.

2. Утврдување на резултатите од гласањето на избирачките места

Член 52

По завршувањето на гласањето, без прекин, избирачкиот одбор во присуство на претставниците на кандидатите веднаш започнува со утврдување на резултатите од гласањето, за што составува записник.

Резултатите од гласањето се утврдуваат на тој начин што избирачкиот одбор прво ги пребројува неупотребените гласачки ливчиња и ги става во посебен плик, кој го затвара и го запечатува. Потоа, врз основа на изводот од избирачкиот список го утврдува вкупниот број избирачи кои гласале и пристапува кон отворање на кутијата за гласање и пребројување на гласовите.

Во записникот од став 1 на овој член избирачкиот одбор внесува: колку избирачи има на подрачјето на избирачкото место според изводот од избирачкиот список, колку избирачи гласале според гласачките ливчиња, колку избирачи гласале само со лична карта, односно патна исправа, колку гласачки ливчиња се неважечки и колку гласови добиле одделни листи на кандидати, односно листа на кандидати, за градоначалник. Во записникот се внесуваат и евентуалните забелешки дадени од членовите на избирачкиот одбор и од претставниците на кандидатите. Записникот го потпишуваат претседателот и членовите на избирачкиот одбор.

Записникот и другиот изборен материјал, избирачкиот одбор го доставува до изборната комисија во рок од пет часа по извршеното гласање на односното избирачко место, а копие од овој записник добива секој претставник на кандидати.

Избирачкиот одбор по завршувањето на дејствата од ставовите 2, 3 и 4 на овој член веднаш на избирачкото место објавува првични резултати од извршеното гласање на избирачкото место.

Член 58

Изборната комнсија во присуство на претставниците на кандидатите составува записник за својата работа во кој особено се внесува: бројот на избирачите во општината, односно градот Скопје запишани во избирачкиот список, бројот на избирачите кои гласале, бројот на неважечките гласачки ливчиња, вкупниот број гласови што ги добила секоја листа на кандидати, со назначување на името на политичката партија и бројот на гласовите дадени за листите.

Секој член на изборната комисија и секој претставник на кандидати може да даде свои забелешки кои своерачно ги внесува во записникот.

Записникот го потпишуваат претседателот и членовите на изборната комисија, а копие од записникот добива секој претставник на кандидатите.

Секој предлагач на листа на кандидати за член на совет и листа на кандидат за градоначалник во постапката на утврдувањето на резултатите од изборите во општината, односно градот Скопје има право на приговор до изборната комисија во рок од 48 часа од објавувањето на резултатите од изборите.

X. НАБЉУДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ

Член 70

Изборите и изборната постапка може да ги набљудуваат меѓународни асоцијации и организации во рамките на преземените обврски од меѓународните договори кои Република Македонија ги ратификувала согласно со Уставот, како и регистрирани организации и здруженија во Републиката од областа на заштитата на човековите права и слободи.

На субјектите од став 1 на овој член и на јавните гласила им обезбедува полномошно Републичката (државна) изборна комисија. Овие лица со полномошно имаат право слободно да се движат на територијата на Република Македонија и да ги следат сите активности што се извршуваат за време на изборната кампања и на денот на изборите.

ПОВРЕДА НА ИЗБИРАЧКОТО ПРАВО
(Кривичен Законик Службен Весник бр. 37/96; 80/99; 4/02)

Член 158

(1) Тој којшто со употреба на сила, сериозна закана или на друг начин оневозмодува или спречува одрдување избори или гласање или го оневозмодува или спречува утврдувањето или објавувањето на резултатите од гласањето, ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години.

(2) Ако делото од став 1 е сторено на организиран начин или на подрачјето на две или повеќе изборни единици, сторителот ќе се казни со затвор од една до десет години.

Член 159

(1) Член на избирачки одбор, изборна комисија, одбор за спроведување референдум или друго слудбено лице кое во вршењето на слудбата во врска со изборите или гласањето, со намера да му оневозмоди на друг вршење на избирачко право, противзаконито не ќе го запише во избирачки список или во листа на кандидати или ќе го избрише од избирачки список или од листа на кандидати или на друг начин ќе го лиши избирачот од правото да избира, да биде избран или да гласа, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година.

(2) Со казната од став 1 ќе се казни и член на избирачки одбор, изборна комисија или одбор за спроведување референдум или друго слудбено лице кое во вршењето на слудбата во врска со изборите или гласањето, на противзаконит начин ќе му овозмоди на друг да користи избирачко право, иако знае дека тоа лице нема такво право.

(3) Обидот е казнив.

Повреда на слободата на определување на избирачите

Член 160

(1) Тој којшто со употреба на сила, сериозна закана, измама или на друг начин ќе присили или ќе спречи друг да го врши, да не го врши или да го врши избирачкото право во определена смисла, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година.

(2) Ако делото од став 1 го стори член на избирачки одбор, изборна комисија, одбор за спроведување на референдуми или друго слудбено лице во вршењето на слудбата во врска со изборите или гласањето, ќе се казни со затвор од три месеци до три години.

(3) Обидот е казнив.

Злоупотреба на избирачкото право

Член 161

(1) Тој којшто на избори или гласање ќе гласа наместо друг или ќе гласа повеќе од еднаш, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година.

(2) Со казната од став 1 ќе се казни и тој којшто ќе земе учество на изборите или гласањето, иако знае дека нема избирачко право.

(3) Обидот е казнив.

Поткуп при избори и гласање

Член 162

(1) Тој којшто на лице со избирачко право му нуди, дава или ветува подарок или друга лична корист, со намера да го придобие да го врши, да не го врши или да го врши избирачкото право во определена смисла, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години.

(2) Со казната од став 1 ќе се казни и лице со избирачко право кое ќе бара за себе подарок или друга корист или ќе прими подарок или друга корист, за да го врши, да не го врши или да го врши избирачкото право во определена смисла.

Повреда на тајноста на гласањето

Член 163

(1) Тој којшто при избори или при гласање ќе ја повреди тајноста, ќе се казни со парична казна или со затвор до шест месеци.

(2) Ако делото од став 1 го стори член на избирачки одбор, изборна комисија, одбор за спроведување референдум или друго слудбено лице во вршењето на слудбата во врска со изборите или гласањето, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години.

(3) Со казната од став 2 ќе се казни и тој којшто со употреба на сила, сериозна закана, искористување на слудбена, работна или економска зависност и на друг начин, ќе издејствува од друг да каде дали гласал или како гласал.

Уништување на изборни исправи

Член 164

(1) Тој којшто ќе уништи, прикрие, оштети, преправи или на друг начин ќе стори да биде неупотреблива исправа, книга или спис што слуди за изборите или гласањето, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година.

(2) Ако делото од став 1 го стори член на избирачки одбор, изборна комисија, одбор за спроведување референдум или друго слудбено лице во вршењето на слудбата во врска со изборите или гласањето, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години.

Изборна измама

Член 165

Член на избирачки одбор, изборна комисија, одбор на спроведување референдум или друго слудбено лице во вршењето на слудбата во врска со изборите или гласањето што при изборите или гласањето, ќе го измени бројот на дадените гласови со додавање или одземање на едно или повеќе гласачки ливчиња или ќе го измени бројот на гласовите при пребројувањето или при објавувањето на резултатиге од изборите или гласањето со додавање или одземање на еден или повеќе гласови, ќе се казни со затвор од три месеци до пет години

ДОДАТОК Б - Листа за проверка на пакетот со изборен материјал

Бр.	ОПИС	Кол.	КОМЕНТАР		Штиклирај
1	Пенкала	24			
2	Маркер (црн)	2			
3	Спајалици (кутија)	1			
4	Притискачи (кутија)	1			
5	Лењир (30см.)	1			
6	Хевталица, мала, со муниција	1			
7	Ножички	1			
8	Дневник, 50 стр., со испечатена насловна страна	1	Во вид на тетратка, со нумерирани страни	Д	
9	Тефтер , 50 страни	1			
10	Марамчиња (ролна или кутија)	1	За отстранување на вишокот на мастило	*	
11	Дигитрон, рачен	1			
12	Перниче за отисоци (за неписмените)	1	За оставање отисоци на Избирачкиот список	*	
13	Конец	1	За прицврстување на пенкалото за гласачката кутија		
14	Селотејп	2	Ролни	*	
15	Ознаки - „Забрането носење на оружје" и „Забрането пушење"	2 од секое.	Самолеплива налепница, големина А4		
16	Ознаки за на маса: Лице кое издава гласачки ливчиња и Лице кое го проверува идентитетот	1 од секое		*	
17	Беџ за идентификација, со штипка „Претседател" и „Член на избирачкиот одбор"		Испечатена картичка, 1/член		
18	Налепница за гласачката кутија со бр. на гласачкото место (залепете ја на гласачката кутија).	2	А5, Општина и број на гласачко место.		
19	Ултравилетово (УВ) мастило (во вид на спреј)	2	За обележување на прстот на избирачот	*	
20	Ултравиолетова ламба (рачна)	2	За проверка на УВ мастилото	*	
21	Батерии „АА" (пакување од 4)	2	За УВ ламбите	*	
22	Нумерирани пластични сигурносни ленти	3	За обезбедување на капакот и отворот на гласачката кутија		
23	Нумерирани пластични сигурносни ленти	7	За запечатување на вреќите за транспорт на материјал + резерва		
24	Гласачка кутија (пластична, со капак и отвор што се запечатуваат)	1			
25	Непробоен плик за употрбените и неважечките гласачки ливчиња	1	Со налепница за општина и број на гласачко место	Д	
26	Непробоен плик за неупотребените гласачки ливчиња и кочаните од гласачките ливчиња	1	Со налепница за општина и број на гласачко место	Д	
27	Непробоен плик за Избирачкиот список и Дневникот	1	Со налепница за општина и број на гласачко место	Д	
28	Вреќа за транспорт на доверлив материјал со Налепница	1	Ставете налепница, нумерирана сигурносна лента и етикета	Д	
29	Вреќа за транспорт на недоверлив материјал	1	Ставете безбедносна лента и налепница		
30	Ознаки со конец	4	За обележување на вреќите за транспорт		
31	Плик за трансфер на Образецот 15 (за резултатите) и други обрасци	1	Испечатен, со налепница за општина и број на гласачко место		
32	Ознаки за гласачкото место	2			
33	Обрасци за гласачкото место	1	1 пакет		
34	Прирачник за членовите на избирачкиот одбор	1			

Дополнителна посебна ставка:

35	Гласачки параван	3	Самостоечки картон
36	Постер за гласачкото место	1	

НАПОМЕНА:

1. **Доверливите материјали означени со "Д" се препакуваат во проширната вреќа за транспорт на доверлив материјал.**
2. **Недоверливите материјали означени со * се препакуваат во вреќата за транспорт на недоверлив материјал.**
3. **Вреќите за транспорт се пакуваат во гласачката кутија за транспорт до ОИК**

ОБРАЗЕЦ БРОЈ 13
Член 43 ставови 2 и 4 од
Законот за локалните избори

З А П И С Н И К

ЗА ПРЕДАВАЊЕ - ПРЕЗЕМАЊЕ НА ИЗБИРАЧКИОТ МАТЕРИЈАЛ ОД ИЗБОРНАТА КОМИСИЈА НА ИЗБИРАЧКИОТ ОДБОР

Избирачкиот одбор на избирачкото место број ____ на општина ____________________ во состав од :
(назив на општината)

1.____________________, претседател
(име и презиме)
2. ____________________, член
(име и презиме)
3. ____________________, член
(име и презиме)

се состана на ______________ во ____________ часот во просторијата
(дата)
определена за гласање за ова избирачко место.

Изборната комисија на избирачкиот одбор му предаде, односно избирачкиот одбор го презема следниов изборен материјал:

1. ______________________ гласачки ливчиња за избор на градоначалник со сериски број од ________ до _________, односно колку што има вкупно избирачи запишани во изводот од Избирачкиот список.
2. __________________ заверен извод од Избирачки список од избирачкото место број ________.
3. __________________ кутии за гласање, ____________ паравани за гласање.
4. __________________ записници за работата на избирачкиот одбор.

Во ______________
(место и дата)

ПРИМИЛ ИЗБИРАЧКИ ОДБОР, ПРЕТСЕДАТЕЛ,	**ПРЕДАЛ ИЗБОРНА КОМИСИЈА, ПРЕТСЕДАТЕЛ,**
______________________ (име и презиме)	______________________ (име и презиме)
ЧЛЕНОВИ:	**ЧЛЕНОВИ:**
1. __________________	1. __________________
2. __________________	2. __________________
	3. __________________
	4. __________________
	(име и презиме)

ОБРАЗЕЦ БРОЈ 14
Член 46 став 1 од Законот за локалните избори

ЗАПИСНИК

ЗА ПРЕГЛЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈАТА ЗА ГЛАСАЊЕ, ИЗБОРНИОТ МАТЕРИЈАЛ И ГЛАСАЧКИТЕ КУТИИ ОД ИЗБИРАЧКИОТ ОДБОР ЗА ИЗБИРАЧКОТО МЕСТО БРОЈ ______ ОПШТИНА ____________________

(назив на општината)

Избирачкиот одбор на избирачкото место број _____ на општина ____________________ во состав од :
(назив на општината)

1.____________________, претседател
(име и презиме)
2. ____________________, член
(име и презиме)
3. ____________________, член
(име и презиме)

се состана на ________________ во ______________________________
(дата) (најдоцна еден час пред почетокот на гласањето)

во просторијата за гласање.

Освен претседателот и членовите на Избирачкиот одбор присутни се и претставниците на кандидатите:

1. ____
(Име и презиме на претставникот)
2. ____
3. ____
4. ____
5. ____

Избирачкиот одбор и претставниците на кандидатите ја прегледаа просторијата на гласањето, го прегледаа изборниот материјал и гласачките кутии, при што е утврдено дека просторијата за гласање и изборниот материјал се во состојба какви што биле на денот пред изборите, а гласачките кутии се празни.

Доколку се утврдат некои неправилности да се внесат во записникот:
____
____

Претставникот на кандидатот ______________________________
(име и презиме на претставникот)
ја даде следната забелешка
____.
(своерачно ја пишува и се потпишува)

Во ____________
(место и дата)

ИЗБИРАЧКИ ОДБОР,
ПРЕТСЕДАТЕЛ,

____
(име и презиме)

ЧЛЕНОВИ:
1. ________________
2. ________________
(име и презиме)

ОБРАЗЕЦ БРОЈ 15
Член 52 од Законот за локалните избори

З А П И С Н И К

ЗА УТВРДУВАЊЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ГЛАСАЊЕТО НА ИЗБИРАЧКО МЕСТО БРОЈ _____ ОПШТИНА ______________________
(назив на општината)

Избирачкиот одбор на избирачкото место број _____ на општина ____________________ во состав од :
(назив на општината)

1.____________________, претседател
(име и презиме)
2. ____________________, член
(име и презиме)
3. ____________________, член
(име и презиме)

се состана на _______________ во _______ .
(дата) (час)

Избирачкиот одбор во ___________ ја отвори просторијата определена
(час)
за спроведување на гласањето за избирачкото место број ______ на општина ____________________, односно град Скопје.
(назив на општината)

Точно во 07.00 часот избирачкото место е отворено.

Избирачкото место е затворено во ___________.
(час)

На избирачите кои се затекнале на избирачкото место им е овозможено да гласаат и гласањето е завршено во ___________.
(час)

На избирачкото место во текот на гласањето немаше причини предвидени со членот 46 став 3 од Законот, за прекин на гласањето.

Доколку имало прекини на гласањето, да се наведат причините и времетраењето на прекинот:

____
____
____
____
____.

Потоа Избирачкиот одбор пристапи кон утврдување на резултатите од гласањето на избирачкото место.

Избирачкиот одбор утврди дека на избирачкото место останале неупотребени ___________ гласачки ливчиња кои ги запечатува во посебен плик
(со број и зборови)
со назначување на бројот на неупотребени гласачки ливчиња на самиот плик.

Избирачкиот одбор утврди дека во Изводот од избирачки список за ова избирачко место се запишани _____________________________, од
(број на избирачи, со број и зборови)
кои гласале ________________________________избирачи.
(број на избирачи, со број и зборови)

Поради физички недостаток или затоа што е неписмен, на избирачот му помагале други лица ______________ , односно Избирачкиот одбор утврди
(со број и зборови)
дека во својот дом гласале ________________.
(со број и зборови)

Гласачката кутија е отворена и по пребројувањето на гласачките ливчиња е утврдено дека според изводот од Избирачки список гласале ________
____________________________________избирачи,
(со број и зборови)
а според гласачките ливчиња гласале ______________ избирачи.
(со број и зборови)

Избирачкиот одбор утврди дека има ______________ неважечки
(со број и зборови)
гласачки ливчиња за листа на кандидати за избор на градоначалник.

По пребројувањето на гласачките ливчиња е утврдено дека листа на кандидат за градоначалник го добила следниот број на гласови:

1. ________________________ добил ___________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

2. ________________________ добил ___________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

3. ________________________ добил ___________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

4. ________________________ добил ___________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

5. ________________________ добил ___________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

Во ___________
(место и дата)

ИЗБИРАЧКИ ОДБОР,
ПРЕТСЕДАТЕЛ,

____
(име и презиме)

ЧЛЕНОВИ:

1. __________________
2. __________________

(име и презиме)

ЗАПИСНИК

ЗА ДОСТАВУВАЊЕ НА ЗАПИСНИКОТ ЗА УТВРДЕНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОД ГЛАСАЊЕТО И ДРУГИОТ ИЗБОРЕН МАТЕРИЈАЛ ОД ИЗБИРАЧКИОТ ОДБОР БРОЈ ________ НА ИЗБОРНАТА КОМИСИЈА НА ОПШТИНА

____

(назив на општината)

Претседателот или заменикот претседател на Избирачкиот одбор на избирачкото место број ______ на општината ________________
(назив на општината)
на __________________ на Изборната комисија на општина ______________
(ден, месец, година и час) (назив на општината)

му го достави: Записникот за утврдените резултати од гласањето на тоа избирачко место и другиот изборен материјал.

Во

____
(место и дата)

ПРИМИЛ ИЗБИРАЧКИ ОДБОР, ПРЕТСЕДАТЕЛ,	ПРЕДАЛ ИЗБОРНА КОМИСИЈА, ПРЕТСЕДАТЕЛ,
______________________ (име и презиме)	______________________ (име и презиме)
ЧЛЕНОВИ: 1. ________________ 2. ________________	ЧЛЕНОВИ: 1. ________________ 2. ________________ 3. ________________ 4. ________________ (име и презиме)

ОБРАЗЕЦ БРОЈ 17
Член 58 од Законот за локални избори

ЗАПИСНИК

ЗА РАБОТАТА НА ИЗБОРНАТА КОМИСИЈА НА ОПШТИНАТА

________________,
(назив на општината)

Седницата се одржа на ________________, со почеток во
(ден, месец, година)
_________часот.

На седницата присиствуваа :
Претседател __________________
(име и презиме)
Секретар __________________
(име и презиме)

И членовите :

1. ________________
(име и презиме)
2. ________________
(име и презиме)
3. ________________
(име и презиме)
4. ________________
(име и презиме)

На седницата присуствуваа и претставниците на предлагачите:

1. ____
(име и презиме на предлагачот)

2. ____

3. ____

4. ____

5. ____

Изборната комисија го прими изборниот материјал од сите избирачки одбори од општината ______________________, и по прегледот на истиот
(назив на општината)
утврди дека резултатите од гласањето од избирачките места во општината ______________________, се следни
(назив на општината)

Ред. бр.	Избирачко место	Вкупно запишани избирачи	Гласале	Неважечки гл. ливчиња	Неупотреб гласачки ливчиња	Гласови за листа на кандидат			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.									
2.									
3.									
4.									
5.									
6.									
7.									
8.									
9.									
10.									
11.									
12.									
13.									
14.									
15.									
16.									
17.									
18.									
19.									
20.									
21.									
22.									
23.									
24.									
25.									
26.									
27.									
28.									
29.									
30.									
31.									
32.									
33.									
34.									
35.									
36.									
37.									
38.									
39.									
40.									
41.									
42.									
43.									
44.									
45.									
ВКУПНО:									

Според изводот од избирачки список во општината ________________,
(назив на општината)
има вкупно ________________ избирачи.
(со број и зборови)

Гласале ________________ што во проценти изнесува ___%

До утврдувањето на резултатите од изборите, Изборната комисија утврди дека се пристигнати ____________________ гласачки ливчиња од
(со број и зборови)
избирачите кои се наоѓаат на отслужување на воениот рок, или на воена вежба.

До утврдувањето на резултатите од изборите, Изборната комисија утврди дека се пристигнати ____________________ гласачки ливчиња од избирачите кои се
(со број и зборови)
наоѓаат на издржување на казна затвор или се во притвор.

Според утврдените резултати од изборите, а согласно членовите 55, 56 и 57 од Законот за локалните избори, листите на кандидати, го добиле следниот број гласови:

1. ____________________________ добил ____________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

2. ____________________________ добил ____________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

3. ____________________________ добил ____________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

4. ____________________________ добил ____________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

5. ____________________________ добил ____________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

Според наведените резултати од изборите, а согласно член 55 од Законот, Комисијата констатира дека за градоначалник на општина ______________,
(назив на општина)
е избран ________________, кој добил ____________________ што
(име и презиме) (број на гласови)
што претставува ____
(да се наведе процентот од избирачите кои гласале).

Според наведените резултати од изборите, согласно член 56 од Законот Комисијата констатира дека вториот круг на гласање кој ќе се одржи во рок од 14 дена од завршувањето на првиот круг на гласање ќе се гласа за следните листи на кандидат.

1. ____________________________ добил ____________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

2. ____________________________ добил ____________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

3. ____________________________ добил ______________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

4. ____________________________ добил ______________________
(име и презиме на кандидатот) (број на гласови)

Според наведените резултати од изборите, согласно член 57 од Законот Комисијата констатира дека за градоначалник на општина ______________е
(назив на општина)
избран ________________, кој добил ___________________ што
(име и презиме) (број на гласови)
претставува ____.
(да се наведе процентот од избирачите кои гласале).

Во _______________
(место и дата)

ИЗБОРНА КОМИСИЈА,
ПРЕТСЕДАТЕЛ,

____
(име и презиме)

ЧЛЕНОВИ:

1. __________________
2. __________________
3. __________________
4. __________________

(име и презиме)

ОБРАЗЕЦ БРОЈ 20

____

Член 11 од Законот за изменување и дополнување

ПОСЕБЕН ЗАПИСНИК

ЗА ГЛАСАЊЕТО ПО ЛИСТА НА КАНДИДАТЕ НА ИЗБИРАЧИТЕ НА ОТСЛУЖУВАЊЕ НА ВОЕН РОК ИЛИ ВОЕНА ВЕЖБА ВО ВОЕНА ЕДИНИЦА, ОРГАНИЗАЦИЈА, УСТАНОВА ИЛИ ЕДИНИЦА БРОЈ _______ И МЕСТО ____________ ОД ОПШТИНСКАТА ИЗБОРНА ЕДИНИЦА НА ОПШТИНАТА НА _____________ СОСТАВЕН НА _________ 2003 ГОДИНА

Избирачкиот одбор на Избирачко место број _______ од Општина _______ го спроведе гласањето по листа на кандидат за градоначалник доставена од Општинската изборна комисија на општина _______________, во состав:

Претседател _______________________
Членови: 1. _______________________
2. _______________________
3. _______________________
4. _______________________

Освен претседателот и членовите на избирачкиот одбор присутни се и претставниците на подносителите на листи на кандидати за градоначалник:

1. ____
(име и презиме со назнака на која листа е претставник)

2. итн.____

3. итн.____

Според изводите од Избирачкиот список од Општина ____________ во воената единица број ________, место ____________ има запишано вкупно _____________ избирачи на отслужување на воен рок или се на воена
(со број и зборови)
вежба.

Од нив на ден _________ од ______ часот до _______ часот гласале _____________ избирачи на отслужување на воен рок или се на воена
(со број и зборови)
вежба.

По завршувањето на избирачите кои се на отслужување на воен рок или се на воена вежба, вкупно _______________ гласачките ливчиња се
(со број и зборови)
превиткуваат без да може да се утврди за кого е гласано, се ставаат во посебен плик кој се запечатува со селотејп и се става печат, како и неупотребените гласачки ливчиња ______________ и со примерокот од овој
(со број и зборови)
записник кој се запечатува со селотејп и се доставува веднаш со препорачана пошта до Општинската изборна комисија на општина _______________.

Членот на Избирачкиот одбор ______________________ ги изнесе
(име и презиме)
следните забелешки:

____

____

____

Претставникот на подносителот на листата ____________________
(политичка партија, група избирачи)
____________________ ги изнесе следните забелешки:

____

____

____

Примерок од записникот добива секој претставник на подносителот на листа на кандидат.

Во ___________
(место и дата)

Избирачки одбор,
ПРЕТСЕДАТЕЛ,

____
(име и презиме)

Членови на Избирачкиот одбор:
1. ___________________
2. ___________________
3. ___________________
4. ___________________

ОБРАЗЕЦ БРОЈ 21

Член 11 од Законот за изменување и дополнување

ПОСЕБЕН ЗАПИСНИК

ЗА ГЛАСАЊЕТО ПО ЛИСТА НА КАНДИДАТ ЗА ИЗБОР НА ГРАДОНАЧАЛНИК НА ОПШТИНА ____________ НА ИЗБИРАЧИТЕ НА ИЗДРЖУВАЊЕ НА КАЗНА ЗАТВОР ИЛИ ПРИТВОР ВО КАЗНЕНО ПОПРАВНАТА УСТАНОВА-ДОМ________________ ОД ОПШТИНА, СОСТАВЕН НА ДЕН ________

Избирачкиот одбор на Избирачко место ____________ од Општина ______________ го спроведе гласањето по листа на кандидат за градоначалник доставена од Општинската изборна комисија на Општина ______________, во состав:

Претседател ___________________________
Членови: 1. _________________________
2. _________________________

Освен претседателот и членовите на избирачкиот одбор присутни се и претставниците на подносителите на листи на кандидати за градоначалник:

1.____
(име и презиме со назнака на која листа е претставник)

2.____

3.____

4.____

5.____

Според изводите од Избирачкиот список од Општината број __________ во Казнено-поправната установа-дом ___________________, има запишано вкупно __________________ избирачи на издржување на казна затвор
(со број и зборови)
или притвор.

Од нив на ден _________ од часот до ______ часот гласале ______
(со број и зборови)
избирачи на издржување на казна затвор или притвор.

По завршувањето на гласањето на избирачите кои се на издржување на казна затвор или притвор вкупно ____________________ гласачките
(со број и зборови)
ливчиња се превиткуваат без да може да се утврди за кого е гласано, се ставаат во посебен плик кој се запечатува со селотејп и се става печат, како и неупотребените гласачки ливчиња _______________ и со примерокот од
(со број и зборови)
овој записник кој се запечатува во селотејп и се доставува веднаш со забрзана пошта до Општинската изборна комисија на општина ________________.

Членот на Избирачкиот одбор ____________________________ ги изнесе
(име и презиме)
следните забелешки:
____
____
____

Претставникот на подносителот на листата на кандидат
____
(подносител на листа)
____
(име и презиме)
ги изнесе следните забелешки: ____
____
____
____

Во ____________
(место и дата)

Избирачки одбор,
ПРЕТСЕДАТЕЛ,
____
(име и презиме)

Членови на Избирачкиот одбор:
1. ____________________
2. ____________________
(име и презиме)

Проект на Државната изборна комисија
со поддршка од ИФЕС и УСАИД

NEW DOCUMENT

Republic of Macedonia
State Election Commission

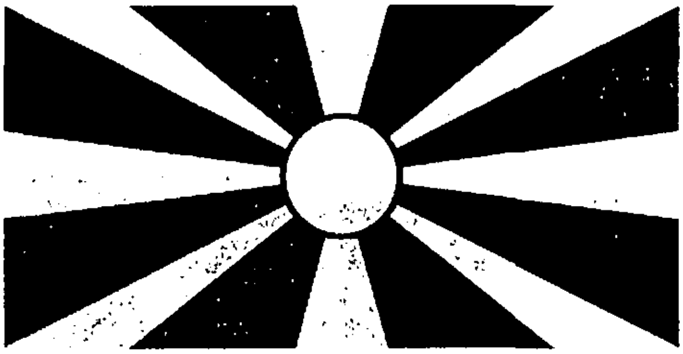

Electoral Board Procedure Manual

FOR THE EARLY ELECTIONS FOR MAYORS IN KOCANI, SHUTO ORIZARI, ORIZARI, VASILEVO AND DEMIR HISAR 2003

May 2003

TABLE OF CONTENTS

MESSAGE FROM THE SEC 1
TERMS/GLOSSARY 2
ELECTORAL BOARD 4
EB PURPOSE 4
EB COMPOSITION (ARTICLES 10 AND 11) 4
EB RESPONSIBILITIES (ARTICLE 10, PAR 5) 5
EB DECISION-MAKING 6
A FEW WORDS ABOUT RESOLVING DISAGREEMENTS 6
PEOPLE WHO CAN WATCH THE EB WORK 7
PRE-ELECTION DAY 9
RECEIVING/SECURING ELECTION DAY MATERIALS (ARTICLE 43 PAR.1) 9
Sensitive materials 9
Non-sensitive materials 10
INSPECTING THE BALLOTS (ARTICLE 43 PAR. 2) 10
SETTING UP THE POLLING STATION (ARTICLE 46) 11
FINAL PREPARATIONS 13
VOTERS NOT ABLE TO VOTE AT THEIR POLLING STATION (ARTICLES 49 AND 50) 13
ELECTION DAY 15
BEFORE OPENING THE POLLING STATION (ARTICLE 46) 15
OPENING THE POLLING STATION (ARTICLE 46) 16
VOTING PROCEDURES (ARTICLE 45) 16
Phase #1 – Verifying the voter hasn't voted and that he is in the right polling station 16
Phase #2 – Handing the ballot to the voter and instructing him on marking the ballot so the vote will be valid 18
Phase #3 – Spraying the right thumb of the voter 18
Phase #4 – Voting behind the voting screens 19
Phase #5 – Placing the ballot in the ballot box 20
MAINTAINING ORDER IN THE POLLING STATION (ARTICLES 46-A AND 47) 20
VOTERS NEEDING ASSISTANCE (ARTICLE 49-A) 21
FAMILY AND PROXY VOTING 21
CLOSING THE POLLING STATION (ARTICLE 52) 22
COUNTING VOTES 23
RECONCILING THE BALLOTS 23
OPENING THE BALLOT BOX 23
COUNTING THE VOTES (ARTICLE 58) 24
DETERMINING THE VOTING RESULTS (ARTICLE 52) 25
PACKING THE MATERIALS FOR DELIVERY TO THE MEC 26
DELIVERING VOTING MATERIALS TO THE MEC 27
POLLING OFFICIAL MISCONDUCT (CRIMINAL CODE) 27
CONCLUSION 29
APPENDIX A - LAWS RELEVANT TO EB MEMBERS A-1
APPENDIX B - ELECTION KIT CHECKLIST B-1
APPENDIX C - SEC FORMS (MINUTES) C-1

Message from the SEC

As a member of an Electoral Board (EB), you play an important role in the conduct of free and fair elections in the country. The Republic of Macedonia State Election Commission (SEC) is convinced that all eligible voters will have a positive voting experience. We are convinced that you will ensure the elections are free and according to the law. We want to thank you for being willing to take on this task. You are helping the country to establish a real democracy.

This manual has been prepared to provide you with the practical tools needed to conduct the election in accordance with the Law on Local Elections and the Law on Amending and Supplementing the Law on Local Elections. It is important that you read this manual carefully and follow the procedures as stated. While most of the manual has been written in plain language, the supporting laws are provided in Appendix A. So, if you want to read the actual Election Law, you can. As we strive to create useful procedure manuals, the SEC hopes that if you have any feedback on this manual, that you will share it with the Municipal Election Commission (MEC), and SEC members.

In your role as an EB member, you will be expected to work closely with your other EB members and with the MEC responsible for the administration of elections in your area.

Once again, we want to thank you for your dedication to free and fair elections.

Good luck!

Mirjana Lazarova-Trajkovska
President, State Election Commission

Terms/Glossary

Authorized representative – A person authorized by a candidate list submitter that will follow the work of the EB.

Ballot – A piece of paper with names of the different candidate list submitters that a voter uses to indicate his or her preference for mayor . A ballot has several visible and invisible security features that prevent fraud.

Ballot booklet – Ballots are bound into a ballot booklet of 100 or fewer ballots. Each EB will receive the same number of ballots as there are voters on its excerpt of the voters' list.

Ballot box – The semi-transparent plastic container where ballots are placed once people have marked them with their votes.

Ballot stub – The small strip of paper left after the ballot has been torn out of the ballot booklet. Each ballot stub has a unique serial number on it. Ballot stubs are left attached to the ballot booklet with the unused ballots.

Candidate list submitter – The term used to describe political parties, coalitions, and groups of voters who have a candidate standing for mayoral elections.

Coalition – Two or more political parties that submit a joint list of candidate for. mayor.

Electoral Board (EB) – The election management body that directly manages the voting in each polling station.

Graphite pad – A small finger print pad used by illiterate voters who, instead of signing their name, will place their fingerprint next to their name on the voters' list.

Impartial – This is the absence of any partisan political behavior during Election Day or while carrying out duties as an EB member.

Indelible ink (spray) – Ink in the form of a spray that is applied on the right thumb and remains on the thumb at least until the completion of the election.

LLE – Acronym for Law on Local Elections.

LASLLE – Acronym for Law on Amending and Supplementing the Law on Local Elections

List of candidate for mayor –list of candidate submitted by political parties, coalitions, or groups of voters for electing a mayor.

Minutes – A document on an SEC approved form recording all EB activities.

Municipal Election Commission (MEC) – The election commission responsible for the legal conduct of the election in the municipality for which it has been established

Observer – A person authorized by the SEC to observe the election from an international or a domestic organization organized for election observation.

Passport – One of two documents that can be used to positively identify a voter before handing him or her a ballot.

Personal ID Card – One of two documents that can be used to positively identify a voter before handing him or her a ballot.

Poll Book – A notebook used to record the work of the EB. The notes from the poll book can be used to fill in the minutes of the EB on one of several SEC approved forms.

Polling Station – The place where voters vote on Election Day.

Polling unit – The populated area or part of a populated area where voters live and where voters vote at their polling station.

State Election Commission (SEC) – The election commission responsible for the conduct of elections throughout the entire country.

Ultraviolet (UV) lamps – A lamp emitting an ultraviolet light illuminating the invisible ink applied with spray on a voter's thumb.

Valid ballot – A ballot where the voter has circled the ordinal number of the candidate for mayor he has decided to vote for. Exceptions are made when a voter has indicated in a clear and unambiguous manner for whom the voter is voting.

Voting screen – A cardboard structure that allows a voter to mark their ballot in private. The voting screen must be in view of the EB so it can ensure only one voter is behind the voting screen at one time.

Electoral Board

EB Purpose

Each EB is organized to manage the election process to provide free and fair elections and provide secrecy during the voting for all eligible voters in their polling unit.

EB Composition (articles 10 and 11)

The EB is composed of a president and two members and their deputies. The President of the EB and his deputy are appointed by the MEC. The ruling political parties propose one member and deputy and the political parties in opposition propose the other member and deputy.

Each proposer of a list of candidate for mayor can appoint a representative and deputy who have the right to follow the work of the MEC and the EB, from the beginning of the elections till the determination of the results of the elections.

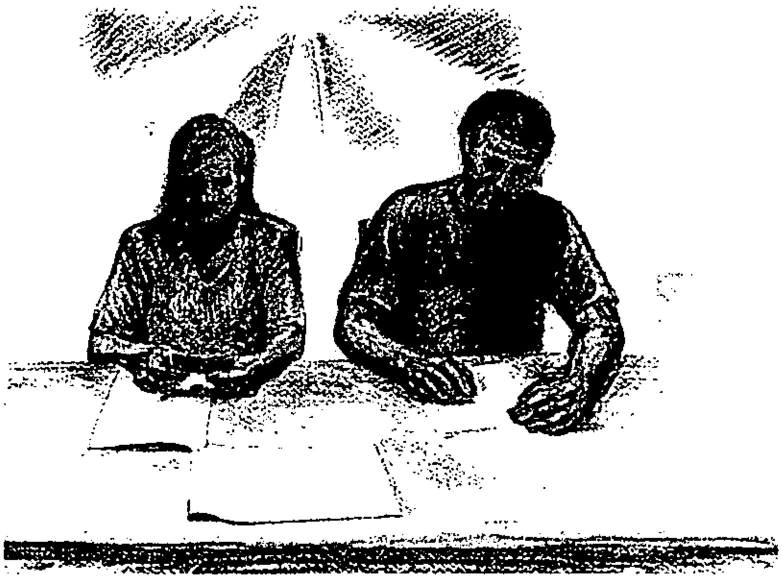

Electoral Board members at work

EB Responsibilities (article 10, par 5)

EB members have a responsibility to fulfill their duties conscientiously and lawfully in a manner that provides voters with confidence in the election system. It is important for voters to know that their vote will be free and fair, that secrecy is guaranteed, and that the vote count will reflect of their will.

To build confidence in the election system, it is important for EB members to:

- Act in a fair and impartial manner to the highest standards of integrity, transparency, and respect for the secrecy of the vote.
- Be courteous, polite, and helpful at all times treating all voters, authorized representatives, observers and journalists equally.

EB members are not allowed to wear or use political party shirts, symbols, hats, watches, buttons, pens, pencils or colors that promote a political party while they are working on election day.
Mainly, the EB is responsible for:

1. Receiving the election materials and setting up the polling station one day before Election Day.
2. Closely managing the voting at the polling station on Election Day from 0700 to 1900 in a lawful manner which provides secrecy and free voting.
3. Counting and determining the results after the voting closes.
4. Announcing the determined results at the polling station and transmitting the results and election material to the MEC within five hours of closing the polling station.

The EB must also maintain minutes of its work on the SEC approved forms and to submit those minutes to the MEC with the other election material. The minutes are part of the official record of the EB. The EB minutes need to record all EB work.

The EB is also responsible for ensuring a peaceful environment within the polling station. In the event of disruption within the polling station, the EB can call the police to restore order in the polling station.

EB Decision-making

Decisions of the EB are taken by a majority of the total number of EB members. Each decision should be noted in the minutes and accompanied by the opinion of the minority members if they want their opinion noted. All Election Day processes and procedures are open to all EB members, all authorized representatives, and all SEC-accredited domestic and international observers.

A few words about resolving disagreements.

While disagreements might be inevitable on Election Day; anger, grudges, hurt and blame do not have to be. Honest disagreements can be good. Disagreements can help to raise and address problems. On the other hand, disagreements can be a problem when they lower morale, cause more disagreements or incite inappropriate behaviors.

Effectively managed, disagreements can be resolved fairly and in a way that benefits all concerned. An effective resolution means promoting a compromise as people try to work harmoniously and develop solutions.

The key to resolving disagreements is:

> ***Don't fight -- solve the problem. Focus more on work and less on anger.***

If there is a disagreement among EB members on Election Day, try to follow these rules:

1. Address a specific issue.
2. Use language that is concise. Avoid vague/general terms.
3. Effectively listen. Try to listen to each other with open minds.
4. Attack the problem, not the person.
5. Be clear about what you see, how you judge, and how you react to people and situations.
6. Look forward (opportunity), not backward (blaming).
7. Move from justification of your position to resolution of the disagreement.
8. Analyze the situation and attempt to view from both sides. Be sure to respect each other's opinions.
9. Identify the points where you can compromise rather than demand. Find some "grain of truth" in the other person's position that you can build upon.
10. Be open and make every effort to respond in a positive manner.

People Who Can Watch The EB Work (articles 11 and 70)

There are three types of people that can monitor the work of the EB.

1. **Authorized representatives of a candidate list submitter for mayor**

These are people who are representatives of candidate list submitter for mayor. Even if a candidate list submitter for mayor has a member on the EB board, they can have another person in the polling station to follow the work of the EB. Unlike other people who only watch the EB work on election day, authorized representatives can make a comment on EB procedure directly to the EB and have their protest formally noted in the official minutes of the EB.

Proposers of a list of candidate for mayor issue an authorization to the representatives of candidate list submitters and they notify the election commission and the EB thereof. The authorized representatives of candidate list submitters must show this authorization along with an identification document when they come to watch the EB work.

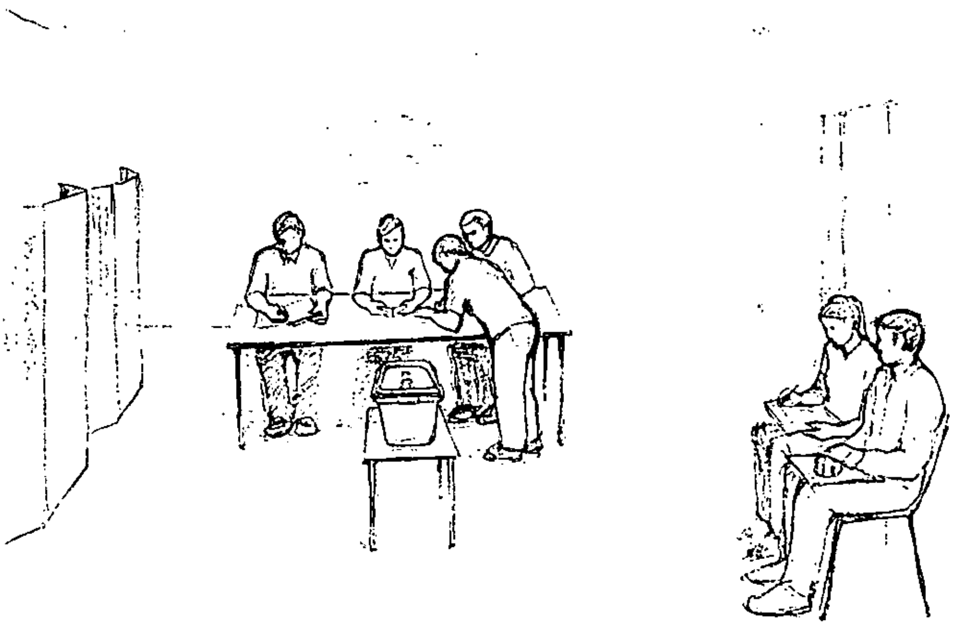

People monitoring the EB need a clear view of all Election Day procedures

2. Observers

Observers are individuals from organizations such as:

- Registered domestic and foreign associations of citizens of the Republic of Macedonia
- International organizations and associations

Observers can watch the election process after receiving authorization from the SEC. The SEC has seven days after the request has been submitted to issue an authorization to people on these lists. This authorization is the credential that each person must show with an identification document when coming to watch the EB work. Requests to be an observer must be submitted no later than ten days before Election Day.

3. Journalists

Journalists from accredited media organizations are allowed to watch the EB work as long as they do not interfere with the EB. Journalists must present identification documents from their media organization to the EB in order to gain access to the polling station. They do not need any other authorization.

Those with an authorization can observe all aspects of the election preparations and the conduct of the election. They have a duty to:

1. Respect the LLE and LASLLE and instructions of the SEC regarding election observation.

2. Obey the code of conduct for observers.

3. Present themselves to the EB and MEC with their authorization and their identification document.

4. Not interfere in the activity of the EB.

As noted above, EB members have an obligation to be courteous to all people watching the EB and to provide them a seat within the polling station that provides an unobstructed view of the operations of the polling station. However, if you have an authorized representative, observer, or journalist disrupting the polling station or violating the instructions of the SEC, the EB has the right to request that person to leave the polling station. If the person disrupting the polling station does not leave, the EB should call the police to remove that person from the polling station. Any removal of a person from the polling station must be noted in the minutes (poll book) of the EB.

Pre-Election Day

Receiving/Securing Election Day materials (article 43 par.1)

The MEC will provide all election materials to the EB one day prior to Election day.

It is the responsibility of the EB and the police to secure election materials in a safe place.

Each EB should receive the following sensitive and non-sensitive materials:

Sensitive materials

- Ballots (see below)
- The confirmed excerpt of the voters' list for the polling station
- Ballot box
- A Poll Book for recording the activities of the polling station
- Ultra-violet (UV) marking ink in a spray bottle
- Two UV lamps to detect the UV ink
- The following SEC instructions and forms:

Form # 13 The minutes for delivery- reception of the election material from the Electoral Commission to the EBs

Form # 14 The minutes for the inspection of the voting room, election material and ballot boxes by the EB for the Polling Station

Form # 15 The minutes for the determination of the voting results at the Polling Station

Form # 16 The minutes for the delivery of the Minutes for the determined voting results and other election material from the EBs to the MECs

Form # 17 The minutes for the work of the EBs

And if necessary, the following minutes:

Form # 20 The minutes on the military vote

Form # 21 The minutes on the prisoners' and detained persons' vote

Non-sensitive materials

- Voting screens
- List of candidates for mayor
- Four AA batteries for each UV lamp
- Numbered plastic security ties for sealing the ballot box and material transfer bags
- Three tamper evident envelopes to pack used (valid and invalid) ballots, unused ballots and ballot stubs, and the voters' list and poll book
- One large clear plastic sensitive material transfer bag
- One large clear plastic non-sensitive material transfer bag
- ID tags to identify each transfer bag
- Other non-sensitive material including 24 pens, 2 felt markers, a box of paper clips, a box of drawing pins, a ruler, a stapler, a scissors (to cut the numbered plastic security ties), a calculator, tissues, a graphite finger print pad, a roll string, 2 rolls of packing tape, EB ID badges, and signs to indicate "no smoking", "no weapons", and the various jobs of EB members.
- An EB Procedure Manual
- Voter education posters prepared by the SEC

The list of materials will be detailed on the Election Kit Checklist included in the election kit. This Checklist is included in Appendix B and will accompany the election materials as they are transferred to and from the MEC.

Inspecting the ballots (article 43 par. 2)

The EB should examine the ballots closely.

First, ensure you have the correct number of ballots. Each EB will receive the exact number of ballots as there are voters on its voters' list. For example, if you have 535 voters on your voters' list, then you should receive 535 ballots (5 booklets of 100 ballots and 1 booklet with 35 ballots).

The ballots will come in booklets with 100 ballots in each booklet. The booklets will have a small stub that will remain on the pad as ballots are detached from the booklet. This ballot stub must have a serial number on it. The serial numbers of the ballot stubs will be in sequential order. This will make counting the number of ballots easier. For example, if the serial number on the first ballot on the ballot pad is 1, 501 and the last is 2,035 then you have 535 ballots (2,035-1,501+1).

Second, become familiar with the visible security features of the ballots.

- The serial number on the ballot stub and the fact that the ballot has to be torn from a booklet (leaving a perforation along the ballot) is one visible security feature.
- In addition, if you hold the ballot up to the light (be careful not to tear the ballot from the ballot booklet), you will also see a watermark placed on the paper.

There are also some invisible security features that make it impossible to make counterfeit ballots.

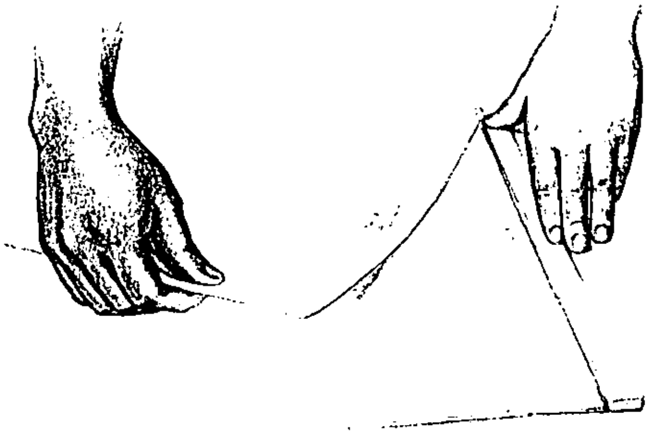

The ballot is perforated after being torn from the ballot stub

- The ballots contain very small printing called "micro text" that is visible only through a magnifying glass. If an attempt is made to photocopy the ballot, this micro text will turn into a solid line.
- The ballots also contain a UV mark that only shows under the UV lamp.

There are other security features that when combined with the visible and invisible security features, make this a secure ballot.

Setting up the Polling Station (article 46)

One of the first tasks is to remove all campaign propaganda notification and other election material from a radius of 100 meters of the polling station. EB members should walk the area around the polling station to ensure that all campaign posters, leaflets, etc. are removed from the area.

Next, the EB should arrange the polling station to facilitate the continuous and easy flow of voters through the voting process. The first task is to place the polling station sign on the outside of the polling station so voters know where the polling station is. The second task is to place the voter education poster defining the voting process in a place where all incoming voters can read it. After that, the SEC recommends that the EB arrange desks or tables to accommodate the five different phases of the voting process.

Note: Before you start the voting process four individuals (EB members and their deputies) as a minimum are necessary to accomplish this task.

Phase #1 is when you ensure the voter has not already voted during the day. This is where the UV lamp is used to scan the voter's right thumb for UV ink. This is also the phase where the voter presents his or her identification documents (ID card or passport) and signs the voters' list. Make sure you have pens and the graphite pad (for those who are not literate) available for this phase. Two EB members should be responsible for this phase of the voting process.

Phase #2 is when the voter is handed a ballot and an EB member explains how to ensure the voter marks the ballot so the vote is counted as valid. One EB member should be assigned to this responsibility.

Phase #3 is when ink is applied to the voter's right thumb signifying he has been provided the opportunity to vote. One EB member can be assigned this role.

Phase #4 is when the voter goes behind the voting screen to mark the ballot. The voting screens should be assembled and placed far enough apart so each voter has privacy and can mark their ballot in secret. The form listing the voting instructions should be taped to the inside of each voting screen. One member should be responsible for ensuring voters do not leave campaign propaganda in the voting screens.

Phase #5 is when the voter places their ballot in the ballot box. The ballot box should be in full view of all EB members and observers. One EB member should be stationed by the ballot box to ensure voters fold their ballots before placing them in the ballot box to ensure the secrecy of their vote.

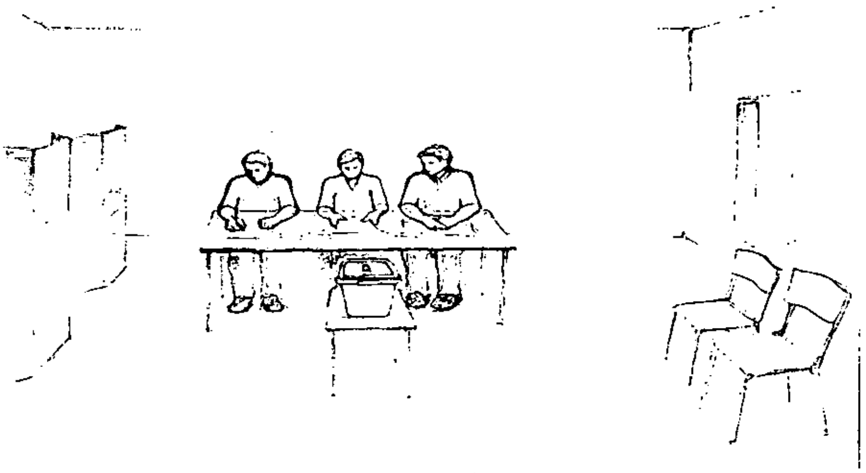

The polling station is set up for easy flow of voters

Special note: In certain cases when number of voters on the excerpt of the voters' list is very high, a second ballot box may be provided.

An area should be set-up to accommodate observers. This area should be comfortable and allow an unobstructed view of all the polling station proceedings.

Final preparations

Take a moment before leaving and ensure that the polling station is set-up to ensure that voters flow easily through the polling station. Are all of the five polling station phases set up? Are any additional materials needed?

This is also a time to have an EB meeting to ensure every EB member is clear on his or her responsibilities for Election Day. EB members should decide who will be responsible for each phase of the voting process and be sure each member understands all of the responsibilities for each phase. While the President usually hands out the ballots to voters, any member can check voters' thumbs for evidence of prior voting, ink voters' thumbs, and make sure ballots are folded properly and placed in the ballot box. One person should be appointed to keep the minutes of the EB so all business of the EB is recorded in the minutes and the poll book provided.

Also take time to plan for potential problems that might arise on Election Day. The EB should meet with the police responsible for security in case of problems. The discussion should cover when the police should be called in and how the police will be contacted.

Finally, put all the sensitive materials in the large clear plastic sensitive material transfer bag, close and seal it with a numbered plastic security tie. Record the number of the tie in the poll book. Close the windows and the door in the presence of the police. Planning for potential problems before they occur will help make Election Day run more smoothly.

Don't forget to get a good night's rest. Each EB member will have a long day on Election Day.

Voters not able to vote at their polling station (articles 49 and 50)

A few EBs will have additional responsibilities on the day before Election Day. These responsibilities will involve processing voters who are not able to vote at their polling station. There are two types of voters who will be required to vote on the day before Election Day.

The first group is those voters who are too ill in the hospital or at home to be able to make it to their polling station. EBs will get a list of those voters who are ill from their MEC. Only those voters on this list will be allowed to vote on the day before Election Day. The EB must visit them in the hospital or at home to allow them to vote.

People ill or disabled vote on the day before Election Day

The second group is those voters in prison and jails. Once again, the EB responsible for the polling station nearest to the prison or jail must set up a temporary polling station in the prison or jail.

The procedure for these two groups (those ill or in hospital) is basically the same. The EB works until all people on their lists have had the opportunity to vote.

After the voting, the votes from the day before Election Day are not counted.

Special instructions for processing the votes of prisoners and hospitalized or ill have been developed by the SEC and will be sent to the EBs that will provide voting for those special voters.

Election Day

Before opening the Polling Station (article 46)

EB members should arrive no later than one hour before the polling station opens to make sure everything is in place and ready to go. This means that EB members should arrive at the polling station at 6:00 AM.

First, in the presence of the police (if possible), check the door to make sure it has not been opened or forced. If all is fine, the door is opened and all the EB members, representatives and observers can enter.

Just before the polling station opens the following procedure should be followed:

- Show the empty ballot box to all EB members and authorized representatives of candidate list submitters for mayor, observers, and journalists present.
- Show all those present the numbers of both numbered plastic security ties that will be used to seal the ballot box.
- Record the numbers of the numbered plastic security ties in the poll book and in the upper right hand corner of the EB minutes (SEC Form # 14)
- Put the numbered plastic security ties through the side holes on the lid and the ballot box and pull them tight so they lock.
- Place the ballot box ID sticker on the side of the ballot box and write the district and polling station number on the sticker.

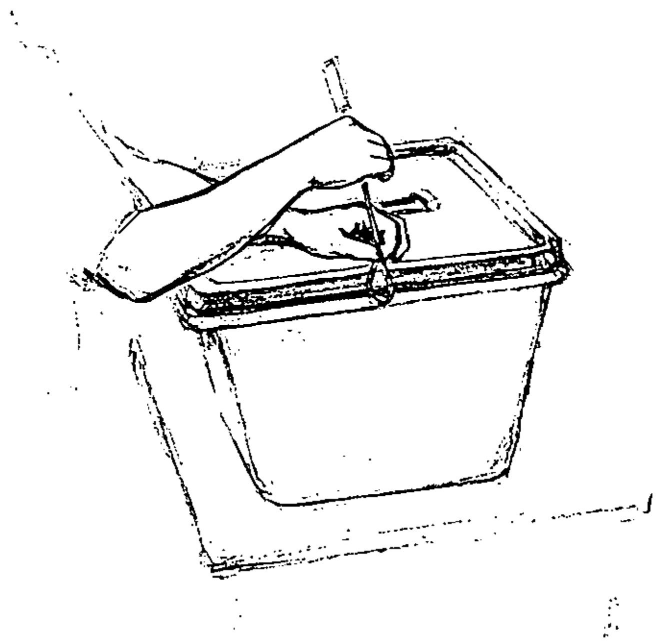

Seal the ballot box with the numbered plastic security ties

Show the minutes to all EB members and authorized representatives of the candidate list submitters for mayor, observers, and journalists to ensure all agree that the minutes contain the numbers of the numbered plastic security ties. This is to ensure everyone can tell if the ballot box is tampered with.

Once the ballot box is sealed, show the excerpt of the voters' list to all EB members, authorized representatives of candidate list submitters, observers and journalists.

Opening the Polling Station (Article 46)

At 7:00 AM, announce the opening of the polling station inviting the voters to come in. The time of opening should be recorded in the minutes. Voting shall last without interruption until 7:00 PM unless all voters on the excerpt of the voters' list have voted. The EB member responsible for the minutes should also record in the poll book the time when different EB members enter and leave the polling station during the day. Authorized representatives of candidate list submitters for mayor must not have access to the excerpt of the voters' list for the purpose of controlling how voters vote.

Voting procedures (Article 45)

As outlined above, the SEC recommends that each EB clearly separate the five phases of voting within the polling station. The procedures for each phase are listed below.

Phase #1 – Verifying the voter hasn't voted and that he is in the right polling station

After the voter enters the polling station, the first person they meet is the EB member who has to check each person's right thumb to ensure they haven't already voted. The UV lamp is turned on and passed over the right thumb to ensure there is no ink on the thumb. If there is ink on the thumb, the voter is not allowed to vote and is asked to leave the polling station.

If there is no ink on the thumb, the voter is asked to show his or her personal identification papers. Voters can present one of two documents to verify their identity:

1. A personal ID card
2. A Macedonian passport

Once the voter's identity has been verified, the voters' list is checked to see if he is on the list.

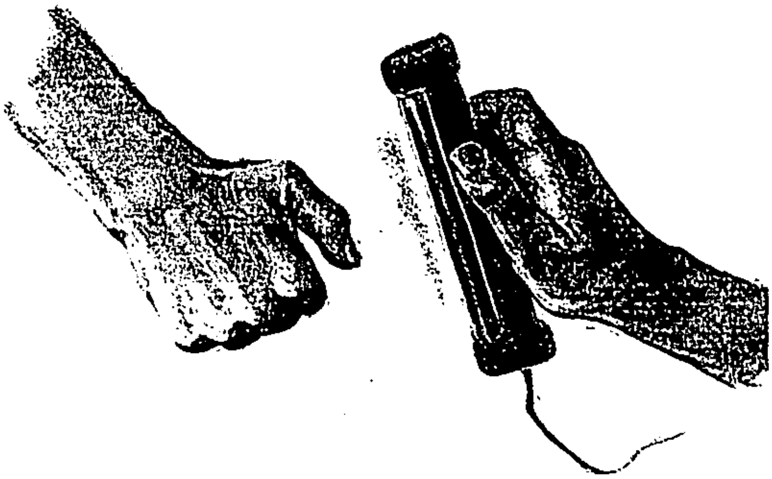

Make sure there is no spray on the right thumb with the UV lamp

- **If the voter is listed on the excerpt of the voters' list**, circle the ordinal number next to his name on the list and have him provide his signature next to his name. If he cannot sign his name, he can provide his fingerprint on the signature line. The graphite pad is used for this purpose.

Hold the voter's personal ID card or passport and explain that it will be returned after he has deposited his ballot in the ballot box. Have the voter move onto the next phase of voting.

- **If the voter is not on the excerpt of the voters' list**, he cannot vote at the polling station. There are two things the EB can do to assist the voter in finding the appropriate polling station.

    First, ask the voter if he comes from a different municipality in the country. He may reside in one area, but have residence status in another. If he has residence status elsewhere, then he will likely have to vote in that municipality at his former polling station.

    Second, if the voter is sure he has residence status in the municipality where the polling station is located, then instruct the voter to call the district office of the Ministry of Justice and find which polling station list he is on.

If an authorized representative of a candidate list submitter for mayor or EB member questions the identity of a voter who has been provided a ballot, note the incident in the Poll Book. The objection should include the:

- Name and position of the person making the objection
- Reason for the objection
- Name and identification of the voter
- Reason why a ballot was provided to the voter

Phase #2 – Handing the ballot to the voter and instructing him on marking the ballot so the vote will be valid

Once the voter's identity and his eligibility to vote has been established, the voter is handed one ballot. Before sending him on to the next phase, it is important to ensure the voter understands what distinguishes a valid from an invalid ballot. To be valid the voter must:

- Clearly circle the ordinal number to the left of the candidate for mayor.
- Make only one mark on the ballot.

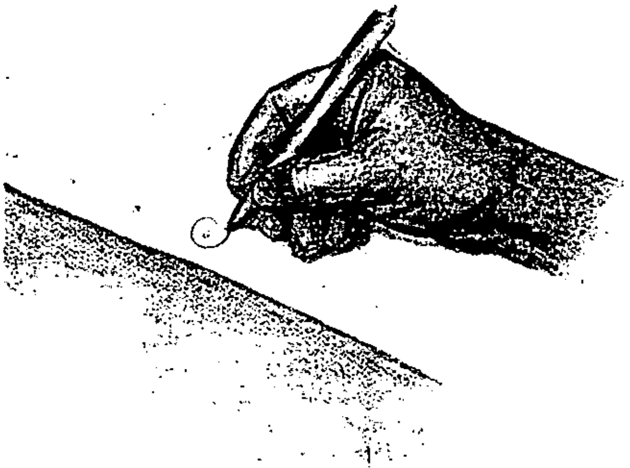

Instruct the voter in how to mark the ballot so it will be valid

Inform the voter that there is no chance for handing the voter another ballot if he makes a mistake on his ballot. He should take time to make sure his ballot accurately reflects his intended vote.

Also inform the voter that once he has marked his ballot, he should fold it to keep the vote private.

Phase #3 – Spraying the right thumb of the voter

Once the ballot has been handed to the voter, his right thumb is sprayed with UV ink. To correctly ink the thumb, spray the ink on the

nail of the right thumb. Make sure the ink is sprayed on both the nail and part of the skin.

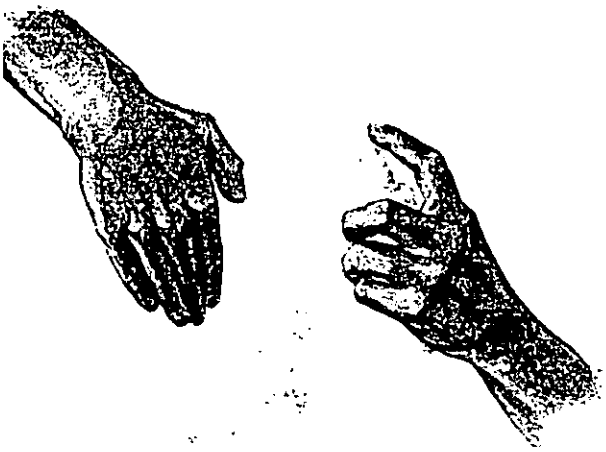

Make sure the ink is sprayed on both the nail and part of the skin

Phase #4 – Voting behind the voting screens

The voter proceeds to the voting screen to mark the ballot. Make sure there is plenty of space and the conditions for secret voting. An EB member should make sure that only one person is behind the voting screen except in cases where a voter needs assistance (see below). An EB member should also check the voting screens from time to time to ensure that no voter has left any campaign propaganda or notes with candidate list submitter name on them behind in the voting screen.

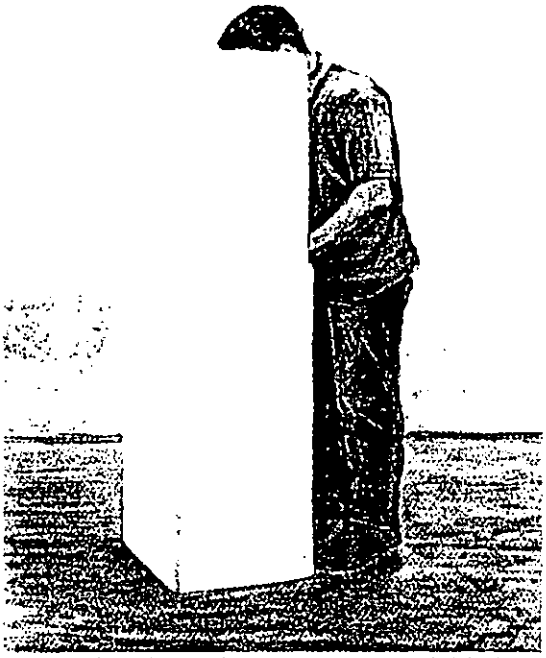

The voter goes behind the voting screen to mark his ballot in private

Phase #5 – Placing the ballot in the ballot box

The ballot box should be in full view of everyone including all EB members and observers. Voters drop their own folded ballots into the ballot box. An EB member should be nearby to ensure that voters place their ballots folded into the ballot box to ensure the secrecy of their vote. After the ballot is placed into the ballot box, one of the EB members hands back the personal ID card or passport back to the voter.

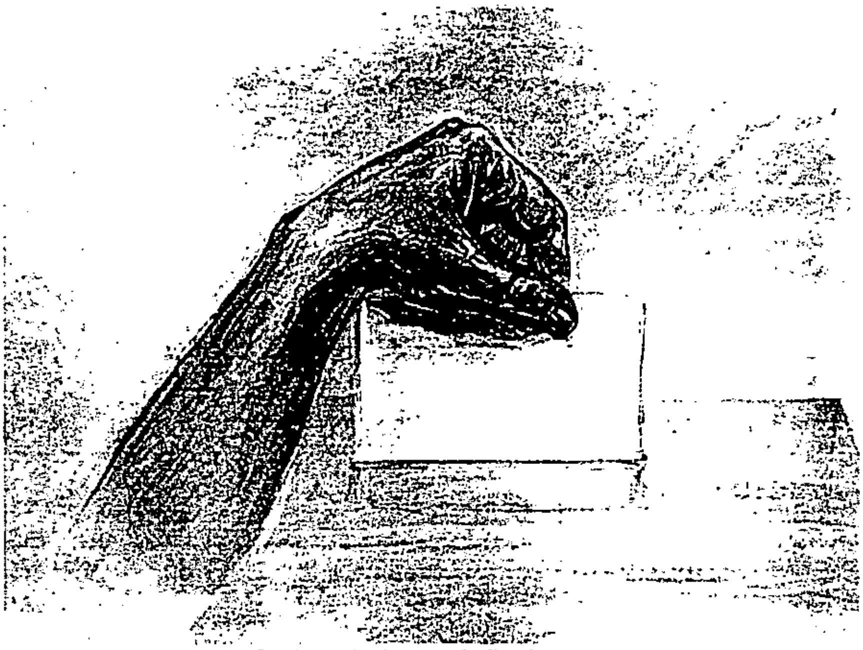

The voter must fold the ballot so it fits into the ballot box slot

Maintaining order in the polling station (articles 46-a and 47)

The EB is responsible for ensuring peace and order within the polling station. The EB should make sure it has a plan for what to do in case of a disturbance at the polling station. A policeman will be posted outside and available to come into the polling station if orderly conduct of voting is endangered.

If order within the polling station is threatened, the EB may suspend voting and ask for help from the police. The incident must be noted in the minutes of the EB and the President should immediately notify the MEC about the incident. When order is restored in the polling station, the President should ask the police to leave and resume the voting process immediately.

If order at the polling station is disrupted, the EB may stop the voting until order is re-established. If voting is stopped for more than one hour, it shall be continued for as much time as the interruption lasted,

but not longer than three hours. If voting is terminated for more than three hours due to a disturbance, the voting at that polling station shall be repeated. Remember, that all disturbances must be noted in the EB minutes.

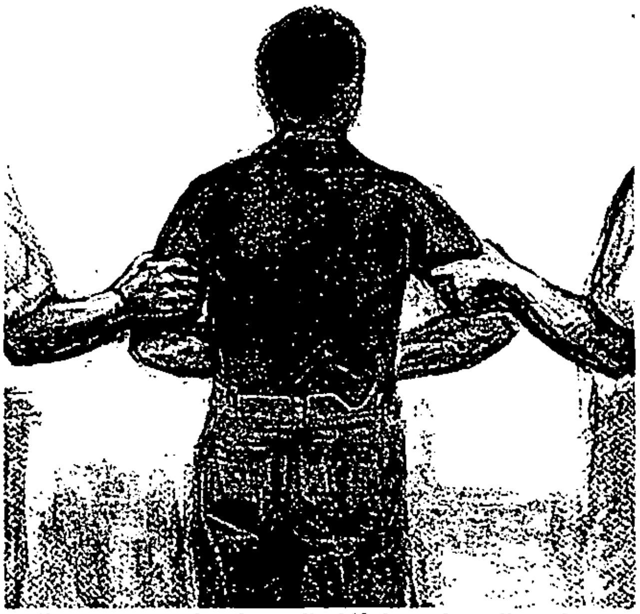

Police may need to be called if there is a disturbance

Voters needing assistance (article 49-a)

A voter, who for physical reasons or illiteracy is unable to vote for himself, may have the help of another person during voting. Both the voter and the person assisting must be present during voting. A person may help only two voters who cannot help themselves.

If the person needing assistance does not have a person to help him or her with the voting, then the EB can appoint another voter to assist.

Before the ballot is cast, the EB instructs the person assisting the voter to not influence the decision of the voter. Instances of this kind of voting should be noted in the minutes (poll book). No authorized representative, observer, journalist or member of an election commission at any level may help any voters who are unable to vote themselves. The ballot must be marked behind the voting screen.

Family and proxy voting

The law forbids both proxy and family voting which are punishable criminal offences.
Family voting refers to the practice of family members or close friends entering the voting screen together to confer on whom to vote for.

It is important to allow each member of the family to vote their own mind and not be forced by a parent or spouse to vote for one party or another.

Family or group voting is not allowed

Proxy voting is the practice of allowing one voter to vote for another who is not present at the polling station. The person might come in with the voter's personal ID card or passport and request a ballot for the absent voter. If the voter cannot make it to the polling station and is not on the list of those able to vote on the day before Election Day, than he cannot vote. It is just that simple.

Closing the Polling Station (article 52)

All polling stations close at 7:00 PM. At 7:00 PM the EB President should have one EB member stand at the end of the queue of voters. Once the last person in queue has voted, only the following persons may remain in the polling station:

1. Members and deputies of the EB
2. One authorized representative for each candidate list submitter for mayor
3. Authorized domestic and foreign election observers
4. Journalists who are present at the close of voting as long as they stay until the end of counting and determining the results.

The EB is now ready to move to determining the election results Remember, the EB has to make steady progress on determining results, as results and all election materials must be submitted to the MEC within five hours following the completion of voting.

Counting Votes

Reconciling the ballots

After the last voter votes, the EB President and members must account for all ballots.

1. Determine the number of ballots used by counting the number of unused ballots and subtracting this number from the total number of ballots issued to the polling station. Record this in the minutes (SEC Form # 15) and the poll book.

2. Determine the number of people who voted by counting the signatures and fingerprints on the voters' list and record this number in the minutes (SEC Form # 15) and the poll book.

The number of ballots used should equal the number of voters who cast their ballots. If these numbers are not equal, the EB should note that fact in the minutes of the EB (SEC Form # 15) and inform the MEC.

The unused ballots are counted and placed in the tamper-evident envelope labeled for unused ballots that is then sealed. The municipality and polling station number and the total number of unused ballots are written on the outside of the tamper-evident envelope.

Opening the ballot box

The EB President must verify and display to all present that the numbered plastic security ties on the ballot box are the same numbered plastic security ties that were placed on the ballot box at the opening of the polls. If the numbered plastic security tie numbers are the same, this is noted in the pool book, the ballot box is opened and the ballots removed. If the numbers do not correspond, the ballot box is not opened and the EB notes this in the minutes (poll book) and informs the MEC.

Counting the votes (article 58)

One EB member shall be selected by drawing lots to take out and open the ballots one at a time from the ballot box. Once the member is selected, the counting of votes should follow this procedure:

1. The ballot is handed to the President of the EB.
2. The EB President shows the ballot to all in attendance and it is determined if it is a valid or invalid ballot and for which list the vote has been cast.
3. The ballot is put in a pile for that list.
4. The next ballot is taken out of the ballot box, etc.
5. When all ballots have been sorted, the ballots in each pile are counted and the results are noted in the poll book.

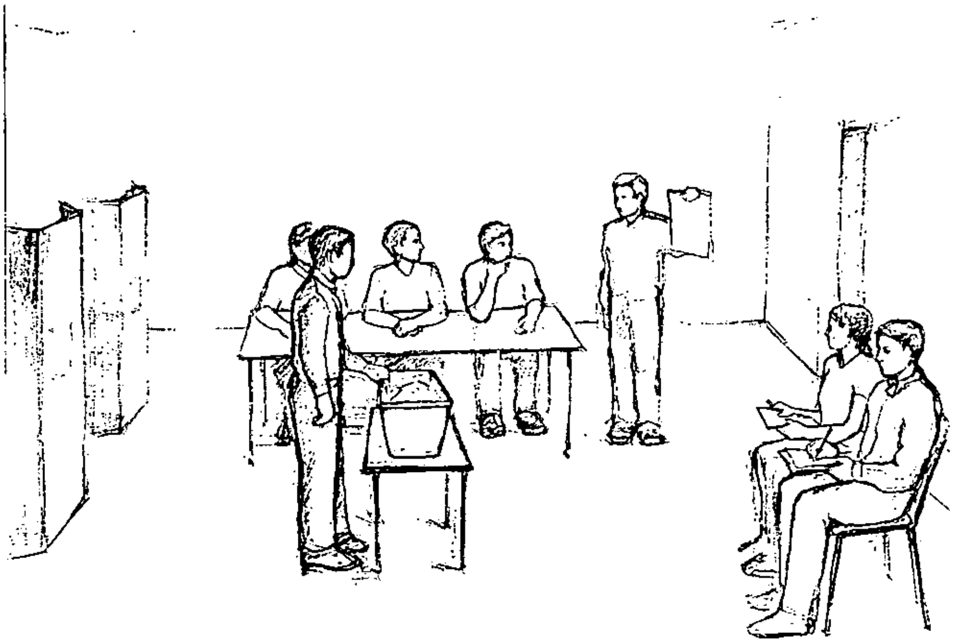

Ballots are taken out one by one and shown to all present

A valid ballot is one on which the ordinal number of the candidate list for mayor is circled as well as a ballot from which, in a reliable and unambiguous way, it may be established for which list the voter has cast his or her vote.

Specifically, a ballot is declared invalid when:

1. More than one candidate has been voted for.
2. It is not clear for whom the vote has been cast.
3. The ballot contains annotations that allow discovery of the voter's identity.

4. The voter has made other annotations, or has voted for a list that is not on the ballot.

If ballots found in the ballot box are not authentic ballots approved by the SEC, these ballots are kept aside and are not included in the counting of ballots. Note the number of ballots that were not authentic in the poll book.

If a ballot is declared invalid, and an authorized representative or EB member contests this, the EB votes and makes a decision related to this contestation which is recorded in the minutes of the EB. If there are still contestations, each member or representative may write his/her objections in the poll book.

When these procedures are finished, the President counts the ballots for each candidate and records the number of ballots in the minutes (SEC Form # 15). Once all of the ballots have been counted they are placed in the tamper-evident envelope (along with the paper envelope of invalid ballots) for used ballots.

Determining the voting results (Article 52)

Once all of the ballots are counted, the results of the election for the polling station must be determined. Form SEC Form # 15 is used to record the minutes for determining the results. Information entered in the minutes shall include the:

- Ordinal number of the polling unit
- Time of beginning and concluding the voting.
- Total number of voters in the polling unit according to the excerpt of the voters' list
- Total number of voters who have voted
- Total number of ballots put in the ballot box
- Total number of ballots that were not used for voting
- Total number of invalid ballots
- Total number of votes cast for each mayoral candidate.

Any EB member or authorized representative can note any comments in the EB minutes. These comments should be carefully noted as they form part of the official record of the EB and can be used in any subsequent court proceedings. All the EB members then sign the form. The minutes are considered to be valid if signed by a majority of the EB members. If all EB members do not sign the minutes, the president of the EB should state the reasons for the minutes not being signed by a member of the board.

Packing the materials for delivery to the MEC

Once the minutes have been completed, copies of the minutes must be prepared and the election materials must be packed up for delivery to the MEC. Each authorized representative of the candidate list submitter shall receive a copy of the minutes. SEC Form # 15. In addition, one copy of Form #15 should be posted outside the polling station to announce the results of the election to the public.

The following items are packed in the ballot box for delivery to the MEC:

1. The large clear sensitive material transfer bag labeled with the municipality and polling station number containing:

    - The sealed tamper-evident envelope containing the valid and invalid ballots
    - The sealed tamper-evident envelope containing unused ballots and ballot stubs
    - The sealed tamper-evident envelope containing the voters' list and the poll book

2. Other remaining election materials are placed into the plastic non-sensitive material transfer bag, and placed into the ballot box.

Finally, the ballot box is resealed with two numbered plastic security ties.

- The numbers on the numbered plastic security ties are shown to all EB members and observers and noted in the upper right hand corner on the minutes on transmission of the election materials to the MEC (SEC Form # 16).

All SEC Forms are placed in a special paper envelope (which is kept outside of the ballot box) and transferred to the MEC along with the sealed ballot box.

SEC Form # 16 the minutes on transmission of the election material from the EBs to the MECs, is filled out at the Polling station. The minutes are signed by the President, all EB members and authorized representatives of candidate list submitters.

Delivering voting materials to the MEC

The President of the EB, other interested EB members and authorized representatives of candidate list submitters can then transport the sealed ballot box containing election materials to the MEC. As noted above, the election material must be submitted to the MEC within five hours from the completion of voting. If the EB feels there is a potential threat, the police may accompany the EB to the MEC.

Three items are handed over to the MEC:

1. The sealed ballot box containing all election materials

2. The envelope containing the minutes determining the results of voting SEC Form # 15 and all other minutes of the EB.

3. The minutes SEC Form # 16 which is then signed by the MEC to acknowledge receipt of the polling station materials

The signed minutes SEC Form # 16 verifies that the EB has completed their responsibilities as required.

Polling Official Misconduct (Criminal Code)

The Criminal Code of the Republic of Macedonia specifies eight crimes against elections and voting. For the vast majority of EB members, there is no need to even define these crimes as they act professionally and honestly. Nevertheless, the following table is provided to ensure EB members are informed as to what specific behavior will not be tolerated by the SEC or the people of the Republic of Macedonia. These articles are included in Appendix A.

EB members caught taking bribes face stiff penalties

Table of Crimes Against Elections and Voting

Crime	Criminal Code Article #	Definition	Penalty
Preventing elections and voting	158	A person who by using force, serious threat or some other way makes it impossible or prevents the conduct of elections or voting or makes impossible or prevents the determination or publication of the results from voting.	Six months to five years in prison. If the offence is committed by an EB member, one to ten years in prison
Violation of the voting right	159	A member of an EB in performing his duty who intentionally makes it impossible for another to vote or allows someone without the right to vote to cast a ballot.	Up to one year in prison even if the attempt is not successful.
Violation of the voter's freedom of choice	160	A person who by using force, serious threat, deceit or in some other manner forces or prevents another from realizing his right to vote.	A fine and up to one year in prison. If the offence is committed by an EB member, from three months to three years in prison, even if the attempt is not successful.
Misuse of the voting right	161	A person who votes for another or votes more than once.	A fine or up to one year in prison even if the attempt is not successful.
Bribery at elections and voting	162	A person, who offers, gives or promises a present or some other personal benefit to a person with the voting right, with the intention of influencing this person to perform or not to perform the voting right, or to perform it in a certain way.	A fine or up to three years in prison even if the attempt is not successful. Also applies to a person who requests a present or some other personal benefit.
Violation of the confidentiality of voting	163	A person who violates confidentiality at elections or at voting.	Fine or up to six months in prison. If committed by an EB member, up to three years in prison.
Destruction of electoral documents	164	A person who destroys, covers up, damages, changes or in any other way makes unusable a document, book or papers which serves in the elections or in the voting.	Fine or up to one year in prison. If committed by an EB member, up to three years in prison.
Electoral deceit	165	An EB member who during elections or voting changes the number of the cast votes by adding or subtracting one or more voting papers, or changes the number of votes during counting or when announcing the results from the elections or voting, by adding or subtracting one or more votes.	From three months to five years in prison.

Conclusion

This manual has attempted to state in a concise manner the rules, duties and key responsibilities of EB members and to answer questions related to the election process. The full text of the relevant articles from the LLE and LASLLE is included in Appendix A. Your MEC is there to assist you and is available to answer any questions you might have.

As part of fair and democratic elections, please note any major problems that arise and send your feedback to the SEC.

Appendix A - Laws Relevant To EB Members

LAW ON LOCAL ELECTIONS[1]

I.BASIC PROVISIONS

Article 2

The citizens, in general, direct and free elections, by secret voting, shall elect members of the councils of the municipalities and the council of the city of Skopje (hereinafter: councils), as well as mayors of municipalities and a mayor of the city of Skopje (hereinafter: mayor).

The members of the councils are elected according to a proportional principle, according to which one votes for a list of candidates in the municipalities or/and the city of Skopje, while the voter shell vote for one list of candidates.

The Mayor is elected according to the majority principle with a list of candidate for mayor.

Article 3

Each citizen of the Republic of Macedonia with 18 years of age, working abilities and permanent residence in the municipality or in the city of Skopje where elections are held, shall have a right to elect and be elected for a member of the council.

Each citizen of the Republic of Macedonia with 18 years of age, working abilities and permanent residence in the municipality or in the city of Skopje where elections are held, shall have a right to elect and be elected for a mayor.

Article 4

Freedom and privacy in casting the vote is guaranteed.

No one is entitled to summon a citizen to account for the voting, or to compel a citizen to reveal for whom one voted or why one has not voted.

III. BODIES FOR CONDUCT OF THE ELECTIONS

Article 8

"Election management bodies are the following:

- State Election Commission;

[1] Includes relevant provisions from the Law on Amending and Supplementing the Law on Local Elections

- Municipal Election Commissions and the Election Commission of the City of Skopje (hereinafter: Election Commissions) and
- Electoral Boards."
-

The state election commission with a four-year mandate appoints election commissions. They are composed of a president and four members with their deputies out of which two are members of the oppositional parties that have won at least 5% of the votes on the last elections for Members of Parliament, and the other two are from the ruling parties.

The election commission has a secretary who is not a member of the election commission.

The state election commission shall appoint the election commissions within 15 days from the day of announcement of the elections.

Article 10

The election boards shall be appointed by the election commission at least 15 days before the Election Day, and are consisted of president and two members, with their deputies. The candidates for members of the election boards are nominated by the political parties, ten days prior to the election day, and one member is elected from the political parties in opposition and one from the ruling parties.

If the political parties do not submit the proposal within the deadline determined in paragraph 1 of this Article, the members of the election boards and their deputies shall be nominated by the president of the election commission.

Members of the election commissions and boards, and their deputies, may be only individuals with a right to vote and permanent residence in the area of that municipality and/or the city of Skopje, and they cannot be candidates for members of council or mayor.

The election boards of the election commissions of the municipalities in the region of the city of Skopje shall be the election boards of the election commission of the city of Skopje.

Members of the election commissions and the election boards are to perform their function conscientiously and responsibly in compliance with the responsibilities determined with this law and are entitled to an appropriate compensation for their work.

Article 11

Each proposer of a list of candidates for a member of council and for mayor shall have the right to determine his representative and deputy in the election commissions and election boards, who shall have the right to be present during the work of the election commissions and election boards from the beginning of the elections until the determination and announcement of the election results. The representatives of paragraph 1 of this Article participate in the work of the election commissions and the election boards only in cases determined with this law.

The proposers of lists of candidates for member of council and mayor shall issue authorizations to the individuals mentioned in paragraphs 1 and 2 of this Article and shall notify the election commission and the election board about their decision.

Article 11-a

The State Election Commission shall:

1. take care of the legality in the preparation and conduct of the elections, and give instructions and clarifications for the implementation of this Law;

2. appoint the composition of the Election Commissions;

3. form assisting bodies to carry out organizational and technical matters;

4. establish common standards concerning the election material;

5. prescribe forms for conducting elections and publish them in the "Official Gazette of the Republic of Macedonia";

6. hand over the election material to the Election Commissions;

7. determine the way of handling and securing the election material;

8. organize the printing of ballots;

9. determine the form, size, color and serial numbers of the ballots;

10. perform the duties provided by the Law on Voters' List;

11. prescribe the type of device for marking and controlling the persons who have voted (UV lamps, spray, graphite pad);

12. publish the descriptions of the polling units for the appropriate municipality in the daily press;

13. inform the public of the way of voting and of the exercise of the right to vote;

14. adopt a code on the rules for monitoring of elections by domestic and foreign observers, in accordance with international standards, and provide them with identification documents;

15. pass a Rulebook and Guide for the compensation of the election bodies;

16. inform the public on the course of the elections;

17. submit a financial report on its activities for the conducted elections to the Parliament of the Republic of Macedonia; and

18. perform other duties provided by law."

VI. CONDUCTING ELECTIONS

Article 43

The election commission one day prior to the election day in presence of the representatives of the lists of candidates shall hand over the election material: the necessary number of ballot boxes, form with the total number of ballots for mayor, verified excerpt from the Voters' List for the appropriate polling station, minutes for the work of the election board as well as other material necessary for the voting to the election board.

The election commission shall hand over to the election board as many ballots as there are voters in the appropriate polling station according to the Voters' List and the serial numbers of the ballots for that polling station are entered in the minutes.

The election board in a sealed envelope is handed over a certain number of ballots in a limited number, which number is written on the envelope itself. These ballots are used only in cases when a voter, who is not registered in the excerpt of the Voters' List for that polling station by his fault, approaches to vote and that is separately entered in the minutes.

In presence of the representatives of candidates the election board shall compose minutes on the receiving of the election material mentioned in paragraphs 1,2 and 3 of this law, which is signed by the president and all members of the election board.
Each representative of the candidates shall receive a copy of the minutes mentioned in paragraph 4 of this Article.

The same day the election board examines whether the voting premise is in a suitable condition for voting and shall note that in the minutes for receiving of the election material mentioned in paragraph 4 of this article.

1. Ballot and Voting

Article 45

The ballot for election of council members shall contain:

1) the ordinal number, name and symbol (if any) of the list submitter;

2) the name and surname of the carrier of the list based on the data from the official records, and

3) the serial number of the ballot in the part remaining on the ballot stub of the booklet.

   If there are list carriers with the same name and surname, then the initial letter of their middle name shall also be given.

The voter shall cast the vote on the lists of candidates by circling the ordinal number of the list submitter he has decided to vote for and putting the folded ballot in the ballot box for the lists of candidates for council members.

The ballot shall be removed in numerical sequence from the stub of the booklet and given to the voter, while the serial number remains on the stub.

The ballot for election of mayor shall contain:

1) the name and symbol (if any) of the list submitter;

2) the ordinal number, name and surname of the candidates based on the data from the official records, and

3) the serial number of the ballot in the part remaining on the ballot stub of the booklet.

The candidates on the ballot are listed in the order determined in the unique candidate list.

If there are candidates for mayors with the same name and surname, then the initial letter of their middle name shall also be given.

The voter shall cast the vote for a candidate by circling the ordinal number before the candidate he has decided to vote for and putting the folded ballot in the ballot box for election of mayor in the municipality and/or the City of Skopje.

The ballot shall be removed in numerical sequence from the stub of the booklet and given to the voter, while the serial number remains on the stub.

The title of the ballot for electing council members and mayor shall contain the name of the municipality, or the City of Skopje, for which the election is conducted.

The name of the list submitter, and the name and surname of the carrier of the list, shall be written in the Macedonian language and in the Cyrillic alphabet.

For the members of the other communities, the name of the list submitter, and the name and surname of the carrier of the list, shall be written in the Macedonian language and its Cyrillic alphabet, and in the language and alphabet of the community to which they belong.

The voting instructions shall not be part of the ballot.

The instructions shall be posted in a noticeable place on the voting screen and in other noticeable places of the polling stations, in accordance with the Instruction issued by the State Election Commission. The instructions shall be printed in the Macedonian language and its Cyrillic alphabet and in the languages and alphabets of the other communities listed in the Preamble of the Constitution of the Republic of Macedonia.

The candidate lists shall be posted in the voting room."

Article 46

Not later than one hour before the voting, the president and the members of the election board, in presence of the representatives of the candidates inspect the premise for voting, to determine whether the premise and the election material are in same condition as they were a day before the elections and to see whether the ballot box is empty. The election board makes Minutes about the determined condition,

which is signed by the president and the members, and if the representatives of the candidates have remarks, they enter them in their handwriting in the Minutes.

The voting begins at 7 a.m. and lasts until 7 p.m.

If the order at the polling station is disturbed, the election board may interrupt the voting until order is re-established. The voting may be interrupted in cases of occurrence of natural disasters or emergency. If the voting has been interrupted for more than an hour, it will be prolonged for as much time as the interruption lasted, but not longer than three hours. If the interruption was longer than three hours, the voting shall be repeated. The duration of the interruption of the voting and the reasons for that need to be entered in Minutes.

The polling station closes at 7 p.m., and voters who happened to be there at that time shall be enabled to vote.

Article 46-a

The facility in which the polling station is located shall be secured by the police during the conduct of voting.

After closing the polling station, the police shall secure the facility in which the polling station and the Electoral Board are located, and shall remove all unauthorized persons from the facility.

The police shall also secure the Electoral Board until the handover of the minutes and the election material to the Election Commission."

Article 47

The members or their deputies of the election board shall be present during the voting, and representatives of candidates may also be present, who may give a complaint if they determine irregularities during the voting, for which the representative of the candidates shall sign personally in the Minutes.

The complaint referred to in paragraph 1 of this Article shall be submitted by the representatives of candidates to the election commission, which is obliged to review it and reply to the complaint within 24 hours.

The election board shall be responsible for maintaining the peace and order at the polling station.

The election board may remove anyone who causes disorder at the polling station.
If necessary, the election board may ask the police for assistance.

No one shall appear at the polling station with a weapon or dangerous device, except for the police officers referred to in paragraph 5 of this article.

Article 48

The voting is carried out in person at the polling stations determined in the municipality or the City of Skopje.

The voters approach to vote one by one. One of the members of the Electoral Board checks if the voter is at the appropriate polling station.

When the voter approaches to vote, the Electoral Board verifies through the use of an ultra-violet detection lamp if the voter has an indelible mark on the thumb of his right hand, making sure to check the nail of the thumb of the voter.

When the voter approaches to vote, the Electoral Board checks his personal identity.

The voter shall prove his personal identity with an ID card or passport.

After the identification of the voter, the Electoral Board circles his ordinal number in the excerpt of the Voters' List and the voter places his signature, while if he is illiterate, he shall put his right index finger print. If the voter does not have a right index finger then he shall put a print of his left index finger, and if he does not have a left index finger as well, then putting a print shall not be needed.

After the identification, the voter shall receive a ballot and shall have his right thumb, or left thumb if he does not have a right thumb, marked with invisible marking ink, making sure that the application covers the nail of the thumb. If the voter does not have a thumb on either hand, then marking shall not be done."

Article 49

The voter who is unable to vote at the polling station (disabled or ill person) but wants to vote, shall notify the Municipal Election Commission thereof no later than 3 days prior to the election day.

The notification referred to in paragraph (1) of this Article may be made through a proxy.

The Electoral Board enables the person referred to in paragraph (1) of this Article to vote in his home or the hospital he is in, one day prior to the elections in such a way that the secrecy of the voting is guaranteed.

The Electoral Board shall provide a special ballot box for the voting referred to in paragraph (3) of this Article, which is taken empty to the home or hospital where the voter is.
The voting, referred to in paragraph (3) of this Article, shall be recorded in the minutes of the Electoral Board.

For the date and time of voting, referred to in paragraph (3) of this Article, the president of the Election Commission shall notify the representatives of the list submitters."

Article 49-a

The voter, who due to a physical disability or illiteracy is unable to vote in the manner defined by this Law, has the right to have a person to help him with voting.

If the voter referred to in paragraph (1) of this Article does not have a person to help him with the voting, the Electoral Board shall appoint another person from among the voters.

The person helping another person with voting may not be from among the Electoral Board members, representatives of the list submitters or observers.

The same person may assist not more than two voters, referred to in paragraph (1) of this Article, with the voting.

The Electoral Board shall instruct the person referred to in paragraph (3) of this Article that he may not influence the voter's choice with his help.

The voting referred to in paragraph (1) of this Article shall be recorded in the minutes by the Electoral Board."

Article 50

"Voters who are not at their place of residence on Election Day due to their military service or military maneuvers shall cast their vote at their military unit, organization, institution or unit.

Voters who on Election Day are serving a prison sentence or are in custody shall vote in the penitentiary institutions.

Having received the lists of voters referred to in paragraphs (1) and (2) of this Article, the Municipal Election Commission is obliged to send them immediately to the military units, organizations, institutions, unit where the voters are serving their military service or doing their military maneuvers, as well as the penitentiary institutions where the voters are serving their prison sentences or are in custody.

The elections for the voters referred to in paragraphs (1) and (2) of this Article shall be carried out by the Electoral Board of the nearest polling unit, one day before the Election Day, and the representatives of the list submitters are notified thereof with a view to their being present at the voting.

The Electoral Board shall prepare separate minutes for the voting referred to in paragraph (4) of this Article.

The minutes and election material shall be submitted to the corresponding Election Commissions after the completion of the voting."

2. Determining Results from the Voting at the Polling Stations

Article 52

After the voting has ended, without interruption, the election board in presence of the representatives of the candidates shall immediately proceed with determination of the results for which composes minutes.

The results of the voting are determined in a manner that the election board firstly counts the unused ballots and puts them in a special envelope, which is sealed. Then,

based on the excerpt of the Voters' List determines the total number of voters who voted and proceeds with opening of the ballot box and counting of the votes.

In the minutes mentioned in paragraph 1 of this article the election board enters: the number of voters in the area of the polling station based on the Voters' List, the number of voters who voted based on the number of ballots, the number of voters who voted only with personal ID card or passport, the number of the invalid ballots, and the number of votes given separately for the lists of candidates and for mayor. The potential remarks given by members of the election board and representatives of candidates are also included in the minutes. The Minutes are signed by the president and the members of the election board.

The election board shall submit the Minutes and the other election material to the election commission within 5 hours after the end of the voting procedure, and each representative of candidates shall receive a copy.

After the end of the activities referred to in paragraphs 2, 3 and 4 of this article, the election board shall announce primary results from the voting at the polling station.

Article 58

The Election Commission, in the presence of the representatives of the candidates, shall make Minutes about its work, where the following shall especially be entered: the number of voters in the municipality, or the city of Skopje, registered in the Voters' List; the number of the voters who voted; the number of invalid ballots; the total number of votes received by each list of candidates, by designating the name of the political party and the number of votes cast for the lists.

Each member of the Election Commission and each representative of candidates may give his/her remarks, which he/she shall enter in the Minutes in his/her handwriting.
The Minutes shall be signed by the president and the members of the Election Commission, while a copy of the Minutes shall be given to each representative of the candidates.

X. MONITORING THE ELECTIONS

Article 70

The elections and the election procedure may be monitored by international associations and organizations, within the frames of the assumed responsibilities from the international agreements ratified by the Republic of Macedonia in accordance with the Constitution, as well as registered organizations and associations in the Republic for the protection of human rights and liberties.

The State Election Commission shall issue authorization to the subjects referred to in the paragraph 1 of this article and to the public media. These persons with authorization shall have a right to freely move on the territory of the Republic of Macedonia and to follow all activities performed during the election campaign and on the day of the elections.

CRIMES AGAINST ELECTIONS AND VOTING
(Criminal Code "Official Gazette" no. 37/96; 80/99 and 4/02)
(Translation source – www.mlrc.org.mk)

Article 158 – Preventing elections and voting

(1) A person who by using force, serious threat or in some other way makes impossible or prevents the holding of elections or voting, or makes impossible or prevents the determining or publication of the results from the voting, shall be punished with imprisonment of six months to five years.

(2) If the crime from item 1 is committed in an organized manner, or on the territory of two or more electorates, the offender shall be punished with imprisonment of one to ten years.

Article 159 – Violation of the voting right

(1) A member of an electoral board, electoral commission, board for conducting a referendum, or some other official person who in the performing of his duty in connection with elections or voting, with the intention of making it impossible for another to execute his electoral right, unlawfully does not register him in the voting list or in the list of candidates, or erases him from a voting list or from a list of candidates, or in some other way deprives the voter of the right to elect, to be elected, or to vote, shall be punished with a fine or with imprisonment of up to one year.

(2) The punishment from item 1 shall also apply to a member of an electoral board, electoral commission, or board for conducting a referendum, or some other official person, who in the performing of his duty in connection with the elections or voting enables another in an unlawful manner to use the voting right, even though knowing that this person does not have such a right.

(3) The attempt is punishable.

Article 160 – Violation of the voter's freedom of choice

(1) A person who by using force, serious threat, deceit or in some other manner forces or prevents another from realizing or not realizing, or realizing his voting right in a specific sense, shall be punished with a fine, or with imprisonment of up to one year.

(2) If the crime from item 1 is committed by a member of an electoral board, an electoral committee, a board for conducting a referendum, or some other official person, when performing his duty in connection with the elections or voting, he shall be punished with imprisonment of three months to three years.

(3) The attempt is punishable.

Article 161 – Misuse of the voting right

(1) A person who, at elections or in voting, votes instead of another or votes more than once, shall be punished with a fine or with imprisonment of up to one year.

(2) The punishment from item 1 shall apply also to a person who participates in elections or voting even though he knows he does not have a voting right.

(3) The attempt is punishable.

Article 162 – Bribery at elections and voting

(1) A person who offers, gives or promises a present or some other personal benefit to a person with voting right, with the intention of attracting this person to perform or not to perform the voting right, or to perform it in a certain sense, shall be punished with a fine, or with imprisonment of up to three years.

(2) The punishment from item 1 shall also apply to a person with voting right who requests for himself a present or some other benefit, or who receives a present or some other benefit, in order to perform or not to perform the voting right, or to perform it in a certain sense.

Article 163 – Violation of the confidentiality of voting

(1) A person who violates confidentiality at elections or at voting shall be punished with a fine, or with imprisonment of up to six months.

(2) If the crime from item 1 is committed by a member of an electoral board, an electoral committee, a board for conducting a referendum, or some other official person, when performing his duty in connection with the elections or voting, he shall be punished with a fine or with imprisonment of up to three years.

(3) The punishment from item 2 shall apply also to a person who by using force, serious threat, or by using the official, work or economic dependence and in some other manner, obtains from another to tell him whether he had voted, or how he had voted.

Article 164 – Destruction of electoral documents

(1) A person who destroys, covers up, damages, changes or in any other way makes unusable a document, book or papers which serves in the elections or in the voting, shall be punished with a fine or with imprisonment of up to one year.

(2) If the crime from item 1 is committed by a member of an electoral board, an electoral committee, a board for conducting a referendum, or some other official person, when performing his duty in connection with

the elections or voting, he shall be punished with a fine or with imprisonment of up to three years.

Article 165 – Electoral deceit

A member of a electoral board, an electoral committee, a board for conducting a referendum, or some other official person, when performing his duty in connection with the elections or voting, who during elections or voting changes the number of the cast votes by adding or subtracting one or more voting papers, or changes the number of votes during counting or when announcing the results from the elections or voting, by adding or subtracting one or more votes, shall be punished with imprisonment of three months to five years.

Appendix B – Election Kit Checklist

No.	DESCRIPTION	/ KIT	COMMENT		√
1	Pens (black ball point)	24			
2	Felt Marker (black)	2			
3	Paper clips (box)	1			
4	Drawing pins (box)	1			
5	Ruler (30cm.)	1			
6	Stapler, small with staples	1			
7	Scissors	1			
8	Poll Book, 50 pages, printed cover, numbered pages	1	Notebook style, numbered pages	S	
9	Note Book	1			
10	Tissues (roll)	1	To remove excess UV ink	*	
11	Calculator, hand held	1			
12	Finger-print pad (for use by illiterate voters)	1	To finger-print the voters list	*	
13	Roll of String	1	To attach pen to voting screen		
14	Packing Tape	2	Rolls	*	
15	Signs - 'No weapons' & 'No Smoking'	2 ea.	Visual, sticky label, A4		
16	Table signs: Ballot Issuer, ID Check	1 ea.		*	
17	ID Badge w/ pin-holder 'President' & 'Polling Staff'		Printed Card, 1/staff		
18	Ballot Box id labels (attach to ballot box)	2	A5, Municipality & Polling Station Number		
19	Ultra Violet (UV) Ink (spray bottles)	2	To mark voter's finger	*	
20	Ultra Violet Lamp (handheld)	2	To detect UV ink	*	
21	Batteries 'AA' (4-pack)	2	For UV lamps	*	
22	Numbered Plastic Security Seals (one-way pull-tight)	3	To secure ballot box lid & slot		
23	Numbered Plastic Security Seals (one-way pull-tight)	7	To seal material transfer bags (+ spares)		
24	Ballot Box (plastic, sealable lid & voting slot)	1			
25	Tamper evident envelope for Used & Invalid Ballots	1	Labeled, Municipality & Polling Station No.	S	
26	Tamper evident envelope for Unused Ballots & Ballot Stubs	1	Labeled, Municipality & Polling Station No.	S	
27	Tamper evident envelope for Voters List & Poll Book	1	Labeled, Municipality & Polling Station No.	S	
28	Sensitive Material Transfer Bag with label	1	Label & apply security seal & tag	S	
29	Non-Sensitive Material Transfer Bag	1	Apply security seal & tag		
30	ID Tags with tie	4	For material transfer bags		
31	Transfer Envelope for Form 15 (results sheet) & other Forms	1	Printed, Municipality & Polling Station No.		
32	Polling Station Signs	4			
33	Polling Forms	1 set			
34	Polling Procedures Manual	1			

Additional Separate Items:

35	Voting Screens	3	Free standing, cardboard
36	Polling Station Poster	1	

NB :
1. Sensitive items marked with an 'S' are re-packed in the clear sensitive-material transfer bag.
2. Non-sensitive items marked with an * are re-packed in the non-sensitive material transfer bag.
3. The transfer bags are packed inside the ballot box for transfer to the MEC

Appendix C – SEC Forms (Minutes)

Form no. 13

Article 43 paragraphs 2 and 4
of The Law on Local Elections

MINUTES

FOR DELIVERY – RECEPTION OF THE ELECTION MATERIAL FROM THE ELECTION COMMISSION TO THE ELECTION BOARD

The Election Board at the polling station No. _____ in the municipality of
_________________________ composed of:
(name of the municipality)

1.________________________, president
(name and surname)
2. ________________________, member
(name and surname)
3. ________________________, member
(name and surname)

convened on _________________ in ______________ hours in the room set
(date)
for voting for this polling station.

The Election commission delivered to the Election Board i.e. the Election Board received the following election material:

1. ____________________ ballots for the election of Mayor beginning with the serial number of ______________ to ______________, i.e. as many as the total number of registered voters in the excerpt of the Voters' List.

2. ____________________ certified excerpt of the Voters' List for the polling station No. ______________.

3. ____________________ ballot boxes, ______________ polling booths.

4.____________________ minutes for the work of the Election Board.

In	**RECEIVED** **ELECTION BOARD,** **PRESIDENT,**	**DELIVERED** **ELECTION COMMISSION,** **PRESIDENT,**
____________________ (place and date)	____________________ (name and surname)	____________________ (name and surname)
	MEMBERS: 1. ____________________ 2. ____________________	**MEMBERS:** 1. ____________________ 2. ____________________ 3. ____________________ 4. ____________________ (name and surname)

Form no. 14

Article 46 of
The Law on Local Elections

M I N U T E S

FOR THE INSPECTION OF THE VOTING ROOM, ELECTION MATERIAL AND BALLOT BOXES BY THE ELECTION BOARD FOR THE POLLING STATION NUMBER ________ IN THE MUNICIPALITY OF ________________________

(name of the municipality)

The Election Board for the polling station No. ____________ in the municipality of ____________________ composed of:
(name of the municipality)

1. ______________________, president
(name and surname)
2. ______________________, member
(name and surname)
3. ______________________, member
(name and surname)

convened on ________ at ____
(date) (one hour before the start of the voting at latest)
in the voting room.

Besides the president and the members of the Election Board, the representatives of the candidates are present as well:

1. ____
(Name and surname of the representative)
2. ____
3. ____
4. ____
5. ____

The Election Board and the candidates' representatives examined the room set for voting, examined the election material and the ballot boxes and established that the room set for voting and the election material are in the same condition as the day before the elections and that the ballot boxes are empty.

If any irregularities are established, they should be entered in the minutes:

____
____
____

The candidate's representative ______________________________
(name and surname of the representative)
made the following remark

____.
(to be entered personally in hand-writing and signed)

In ______________
(place and date)

ELECTION BOARD,
PRESIDENT,

____
(name and surname)

MEMBERS:
1. ____________________
2. ____________________
(name and surname)

Form no. 15

Article 52 of the
Law on Local Elections

MINUTES

FOR DETERMINATION OF THE VOTING RESULTS AT THE POLLING STATION NUMBER ______ IN THE MUNICIPALITY OF ______________________________
(name of the municipality)

The Election Board for the polling station No. _____________ in the municipality of ______________________________ composed of:
(name of the municipality)

1.________________________, president
(name and surname)
2. ________________________, member
(name and surname)
3. ________________________, member.
(name and surname)

Election Board convened on___________________ at ___________________
(date) (hour)
opened the room set for voting for the polling station No. _______ in the municipality of ______________________________, or the City of Skopje
(name of the municipality)

The polling station has been open at exactly 07.00 a.m.
The poling station has been closed at ____________.
(hour)
The voters who remained present at the polling station were enabled to vote and the voting has been completed at _____________.
(hour)
During the conduct of the voting there were no reasons to suspend the voting as set forth in Article 46 paragraph 3 of the Law, at the polling station.
If the voting had been suspended, indicate the reasons and the duration of the suspension:

____
____
____
____
____

After that the Election Board proceeded with the determination of the voting results at the polling station.
The Election Board established that _________________ unused ballots
(in numbers and words)

remained at the polling station which are sealed in a special envelope marked with the number of unused ballots.

The Election Board established that ________________voters have been
(number of voters)
registered in the Voters' List for that polling station, out of which ________________
(number of voters, in numbers and words)

voters cast their votes.

Due to a physical disability or illiteracy, a voter has been assisted by other individuals ____________, i.e. the Election Board established that ____________
(in numbers and words) (in numbers and words)
persons cast their votes at home.

The ballot box has been opened and after the counting of the ballots it has been established that according to the excerpt of the Voters' List ____________
(in numbers and words)
voters cast their votes, and according to the ballots ____________________
(in numbers and words)
cast their votes.

The Election Board has established that there are ______________ invalid
(in numbers and words)
ballots for the candidates list for mayor.

Count of the ballots has been established that the candidate list for mayor has won the following number of votes:

1. ______________________________ has won ______________________
(name and last name of the candidate) (number of votes)
2. ______________________________ has won ______________________
(name and last name of the candidate) (number of votes)
3. ______________________________ has won ______________________
(name and last name of the candidate) (number of votes)
4. ______________________________ has won ______________________
(name and last name of the candidate) (number of votes)

5. ______________________________ has won ______________________
(name and last name of the candidate) (number of votes)

ELECTION BOARD,
PRESIDENT,

In _____________
(place and date)

____
(name and surname)

MEMBERS:
1. ____________________
2. ____________________
(name and surname)

Form no. 16

MINUTES

FOR THE DELIVERY OF THE MINUTES FOR THE DETERMINED VOTING RESULTS AND THE OTHER ELECTION MATERIAL FROM THE ELECTION BOARD NUMBER ________________ TO THE ELECTION COMMISSION OF THE MUNICIPALITY OF ____________________________

(name of the municipality)

The president or deputy president of the Election Board No. __________ in the municipality of __________________ on _________________________
(name of the municipality) (day, month, year and hour)
delivered to the Election commission of the municipality

____
(name of the municipality)
the Minutes for the determined voting results at that polling station and the rest of the election material.

In ____________ (place and date)	**RECEIVED** **ELECTION BOARD,** **PRESIDENT,** ____________________ (name and surname)	**DELIVERED** **ELECTION COMMISSION,** **PRESIDENT,** ____________________ (name and surname)
	MEMBERS: 1. _________________ 2. _________________	**MEMBERS:** 1. _________________ 2. _________________ 3. _________________ 4. _________________ (name and surname)

Form no. 17

Article 58 of the Law on Local Elections

MINUTES

FOR THE WORK OF THE ELECTION COMMISSION OF THE MUNICIPALITY OF

____
(name of the municipality)

The session took place on ______________, beginning at __________hrs.
(month/ day/year)

On the session were present:

President______________________
(name and surname)

Secretary ___________________________
(name and surname)

and the members:

1.________________________,
(name and surname)

2. ______________________,
(name and surname)

3. ______________________,
(name and surname)

4.______________________,
(name and surname)

The representatives of the proposers were also present on the session:

1.____
(name and surname of the representative)

2.____

3.____

4.____

5.____

The Election Commission received the election material from all Election Boards from the Municipality of ________________, and after the inspection, confirmed that the voting
(name of the municipality)
results from polling stations in the Municipality of ___________________, are as follows:
(name of the municipality)

Number	Polling station	Total registered Voters	Voted	Invalid ballots	Unused ballots	Votes for the list of candidate				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.										
2.										
3.										
4.										
5.										
6.										
7.										
8.										
9.										
10.										
11.										
12.										
13.										
14.										
15.										
16.										
17.										
18.										
19.										
20.										
21.										
22.										
23.										
24.										
25.										
26.										
27.										
28.										
29.										
30.										
31.										
32.										
33.										
34.										
35.										
36.										
37.										
38.										
39.										
40.										
41.										
42.										
43.										
44.										
45.										
TOTAL:										

According to the Excerpt of the Voters' List in the Municipality of
_________________________, there are total of______________________ voters.
(name of the municipality) (number of voters)

Voted ___________________ which in percentage is ________________%

Until the determination of the election results, the Election Commission confirmed that they received____________ ballots from voters who are on military service, or
(in numbers and words)
military drill.

Until the determination of the election results, the Election Commission confirmed that they received ___________ballots from the voters who are in the detention or in
(in numbers and words)
prison.

According to the stated results from the elections, and in accordance with Art.55, 56 and 57 from the Law on Local Elections, lists of candidates won the following number of votes:

1.________________________________won ____________________
(name and surname of the candidate) (number of votes)

2.________________________________won ____________________
(name and surname of the candidate) (number of votes)

3.________________________________won ____________________
(name and surname of the candidate) (number of votes)

4.________________________________won ____________________
(name and surname of the candidate) (number of votes)

5.________________________________won ____________________
(name and surname of the candidate) (number of votes)

According the stated election results and in accordance with Art. 55 from the Law Commission stated that for mayor of the Municipality of____________________, is
(name of the Municipality)
elected ____________________ who won_________________ which presents
(name and surname) (number of votes)
_____________________________.
(percentage of the voters that voted)

According the stated election results and in accordance with Art. 56 from the Law, the Commission deduced that in the second round of voting which is due to be carried out within 14 days after the firs round, the following lists of candidate will be voted for:

1.______________________________ won ____________________
(name and surname of the candidate) (number of votes)

2.______________________________ won ____________________
(name and surname of the candidate) (number of votes)

3.______________________________ won ____________________
(name and surname of the candidate) (number of votes)

4.______________________________ won ____________________
(name and surname of the candidate) (number of votes)

According to the stated election results, and in accordance with Art. 57 from the Law, Commission stated that for mayor of the Municipality of_________ __, is
(name of the municipality)
elected ___________ who won_____________ which presents________________
(name and surname) (number of votes) (percentage of the voters that voted)

In _________________
(place and date)

ELECTION COMMISSION PRESIDENT

____
(name and surname)

MEMBERS:

1.______________________
2.______________________
3.______________________
4.______________________
(name and surname)

Form No. 20

Article 11 of The Law on Supplementing and Amending the Law on Local Elections

SPECIAL MINUTES

FOR THE CANDIDATES' LISTS VOTING BY VOTERS WHO ARE SERVING MILITARY SERVICE OR ARE ON MILITARY DRILL IN A MILITARY UNIT, ORGANIZATION, INSTITUTIONS OR UNIT NUMBER ________ AND PLACE __________ FROM THE MUNICIPAL ELECTION COMMISSION FOR THE MUNICIPALITY OF _____________ COMPLETED ON ________ 2003

The Election Board of the polling station No. _________ from the Municipality _________ conducted the voting for the candidate list for mayor submitted by the Municipal Election Commission for the municipality of _______________, composed of:

President ____________________________

Members: 1. ___________________________

2. ___________________________

3. ___________________________

4. ___________________________

Besides the president and the members of the Election Board, the representatives of the submitters of the candidate lists for mayor are present as well:

1.____

(Name and surname along with a reference which list he/she represents)

2.etc.____

3.etc.____

According to the Voters' List excerpt for the municipality of __________,in the military unit No._________, place_______ there are a total of ___________ voters (in number and words) serving their military service or are on a military drill

Out of them, on (day) ________ from _____to_________ hours, the following number of voters ________ (in number and words) serving their military service or are military drill cast their votes.

After the completion of the voting of the voters serving their military service or are military drill, ___________ (in number and words) ballots in total will be folded in a manner from which it cannot be established who the voter cast his vote for, will be put in an envelope which will be sealed with scotch-tape, as well as unused ballots ___________and a

(in number and words)
copy of this minutes which will also be sealed with scotch-tape and will be immediately sent by express mail to the Municipal Election Commission of the municipality of ________________.

The Election Board member ______________________________ gave the
(name and surname)
following remarks:
____
____
____

The representative of the list submitter ______________________________
(political party, group of voters)

______________________ gave the following remarks: ____________________
____
____
____

Each representative of a candidate list submitter will receive a copy of the minutes.

In ______________
(place and date)

ELECTION BOARD,
PRESIDENT,

____
(name and surname)

Members of the Election Board:
1. ____________________
2. ____________________
3. ____________________
4. ____________________

Form No. 21

Article 11 of The Law on Supplementing and Amending the Law on Local Elections

SPECIAL MINUTES

FOR THE VOTING FOR CANDIDATE LIST FOR MAYOR FOR THE MUNICIPALITY OF ________________ BY VOTERS WHO ARE SERVING THEIR SENTENCE OF IMPRISONMENT OR ARE IN DETENTION IN A PENITENTIARY INSTITUTION IN THE MUNICIPALITY OF _____________, COMPLETED ON ________ 2003

The Election Board of the polling station No. ________ from the municipality of ________ conducted the voting for the candidate list for mayor submitted by the Municipal Election Commission of the municipality of ______________, composed of:

President ________________________

Members: 1. ________________________

2. ________________________

3. ________________________

4. ________________________

Besides the president and the members of the Election Board, the representatives of the submitters of the candidate lists for mayor are present as well:

1.____

(Name and surname along with a reference which list he/she represents)

2.____

3.____

4.____

5.____

According to the Voters' List excerpts for the Municipality No. _______, there are a total of ____________ voters serving their sentence of imprisonment or are in
(with number and words)
detention in the Penitentiary institution No. ____________.

Out of them_______ voters serving their sentence of imprisonment or are in
(with number and words)
detention cast their votes on (day) _____________ from _______ hours to ________ hours.

After the completion of the voting of the voters serving their sentence of imprisonment or are in detention, _____________ ballots in total will be folded in a
(in number and words)

manner from which it cannot be established who the voter cast his vote for, will be put in an envelope which will be sealed with scotch-tape as well as the unused ballots ____________________ and a copy of this minutes will be immediately
(in number and words)
sent by express mail to the Municipal Election Commission of the municipality of

________________.

The Election Board member ________________________________ gave the
(name and surname)
following remarks:

___

___

___

The representative of the list submitter

___
(list submitter)

___
(name and surname)
gave the following remarks ________________________________

___

___

___

In ______________
(place and date)

ELECTION BOARD,
PRESIDENT,

____
(name and surname)

Members of the Election Board:
1. ____________________
2. ____________________
3. ____________________
4. ____________________

A project of the State Election Commission
with the support of IFES and USAID